

Oota pikku hetki

Lykkäykset avunvärväyssekvensseissä perhevuorovaikutuksessa

ANNA VATANEN JA PENTTI HADDINGTON

1 Johdanto

Lapsiperheiden arjen kiireisyys konkretisoituu tilanteissa, joissa lapsi värvää vanhempaansa johonkin toimintaan tai pyytää häneltä jotakin (esimerkiksi apua tai esinettä) samalla, kun vanhempi on tekemässä jotain muuta (ks. esim. Vatanen & Haddington 2023). Vanhemmalla on useita tapoja toimia lapsen avunvärväyksen jälkeen (ks. Vatanen 2023). Hän voi joko toteuttaa lapsen avunvärväyksen sisältävän pyynnön, luvata toteuttaa sen, kieltäytyä toteuttamasta pyyntöä, olla kokonaan vastaamatta lapselle, lykätä pyydetyn asian toteuttamisen myöhemmäksi tai lykätä vastaamiseen liittyvän päätöksenteon myöhemmäksi. Näistä pyynnön toteuttaminen on selkeästi odotuksenmukainen toiminto, kun taas vastaamatta jättäminen tai kieltäytyminen ovat epäodotuksenmukaisia ja usein selontekoa vaativia toimintoja. Tässä artikkelissa keskitymme lasten avunvärväyksiä seuraaviin vanhempien lykkäysvuoroihin, joita tehdään esimerkiksi ilmauksilla *oota*, *oota hetki*, *hetkinen* tai *kohta*. Tutkimme näitä vuoroja multimodaalisen keskusteluanalyysin ja vuorovaikutuslingvistiikan menetelmillä.¹

Sen lisäksi, että lykkäykset ovat arkisia ja yleisiä toimintoja, ne ovat keskusteluanalyysin näkökulmasta mielenkiintoisia toimintoja, koska niillä on erityinen funktio vuorovaikutuksen etenemisen jäsentämisessä. Lykkäys ei ensinnäkään vie alkanutta toimintalinjaa päätökseen samalla tavalla kuin myöntynvä tai kieltäytyvä responsi, vaan se jättää toimintalinjan avoimeksi. Siten se rikkoo sekvenssijäsennyksen perusajatusta, jossa vierusparin etujäsenen jälkeen odotetaan tulevan sekvenssin päätävä jälkijäsen. Lykkäys ei myöskään ole toiminto, jota sen vastaanottaja odottaa vas-

1. Tutkimuksesta, johon artikkeli pohjautuu, on päävastuussa ollut Vatanen. Artikkelin on kirjoittanut kirjoittajien yhteistyönä, päävastuussa Vatanen. Kiitämme Virittäjän anonyymejä arvioijia tarkkannäköisistä kommentteista, jotka olivat suureksi avuksi artikkelin muokkaamisessa. Kiitämme hyödyllisistä kommentteista myös lykkäyksiä käsitteiden esitelmien kuulijoita sekä Mirka Rauniomaata, Tiina Keisasta ja muita Oulun yliopiston Grassroots-kirjoitusryhmän tutkijoita, jotka ovat kommentoineet artikkelin aiempia versioita. Tämä artikkeli on kirjoitettu osana "iTask: Vuorovaikutuksellinen moniajo ja sen kielelliset ja keholliset piirteet" -hanketta, jota ovat rahoittaneet Oulun yliopiston Eudaimonia-instituutti ja Suomen Akatemia (hankenumero 287219).

taukseksi avunvärväykseensä. Se siis rikkoo odotusta relevantista seuraavasta toiminnasta eli niin sanottua sekventiaalista implikaatiota (Schegloff 2007). Lykkäys toimintona näyttäisi siis jäsentävän toimintaa ja vuorovaikutuksen etenemistä ja tekevän näin sekvenssijäsennyksen reunamilla.

Toisaalta lykkäysvuoroilla näyttäisi olevan tärkeä rooli siinä, miten keskustelijat edistävät ja jäsentävät useaa yhtäaikaista toimintalinjaa eli tekevät monta asiaa samanaikaisesti. Siten lykkäysvuorojen tutkiminen auttaa selvittämään keinoja, joilla keskustelijat jäsentävät niin sanottua monitoimintaa (engl. *multiactivity*; ks. Haddington, Keisanen, Mondada & Nevile 2014; Keisanen, Rauniomaa & Haddington 2014). Kaiken kaikkiaan tällaisia vuoroja ja toimintoja on tutkittu keskusteluanalyyseissa vähän.

Esimerkissä 1 esiintyy vanhemman tuottama lykkäys vastauksena lapsen pyyntöön. Katkelmassa isä on kolmen lapsensa kanssa keittiössä. Lapset ovat syöneet aamupalan ja ovat vielä keittiössä, kun isä valmistaa kahvia itselleen. Rivillä 1 Julius pyytää isältään tarraa isän juuri evätyä hänen aiemman pyyntönsä saada suklaata.

(1) 3 lasta ja isä: ”Tarra” (MS aamu 9_02:44)

01 JUL: *tarra*,

02 VIL: yööä (.) yöää=

03 ISÄ: =joo kohta- kohta katotaan tarrahommia?

Kun Julius tuottaa pyynnön *tarra*, isä on valmistamassa kahvia. Vastauksena Juliuksen pyyntöön – Ville-vauvan jokeltelun jälkeen – isä sanoo rivillä 3 *joo kohta- kohta katotaan tarrahommia?* Isän vuoro merkitsee Juliuksen pyynnön kuulluksi (*joo*) mutta samalla lykkää pyynnön toteuttamisen lähitulevaisuuteen (*kohta- kohta*). Lisäksi isä kielentää lapsen pyytämän toiminnan (*katotaan tarrahommia*). Lapsen pyytämän toiminnan kielentäminen on yksi tapa tuottaa lykkäysvuoro. Tässä toiminnan kielentäminen auttaa myös kohdistamaan lykkäysvuoron Juliukselle tilanteessa, jossa pelkkä *joo* tai *kohta* voitaisiin tulkita myös vastaukseksi vauvan jokelteluun.

Seuraavassa luvussa käsittelemme lykkäyksistä ja avunvärväyksistä tehtyä aiempaa tutkimusta. Sen jälkeen, luvussa 3, kuvaamme tutkimuksessa käytetyn menetelmän ja aineiston. Analyysi jakaantuu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa (luku 4) keskitymme lykkäysten sekventiaaliseen esiintymisympäristöön ja selvitämme, minkälaisiin vuoroihin lykkäyksillä vastataan. Näitä ovat pyynnöt, ilmoitusvuorot sekä itku ja muu ääntely, joita kaikkia aikuiset kohtelevat avunvärväyksinä. Pohdimme myös lykkäystoimintojen suhdetta sekvenssijäsennykseen ja sekventiaaliseen implikaatioon (Schegloff 2007). Toisessa analyysiosassa (luku 5) keskitymme lykkäysvuorojen kielellisiin piirteisiin. Pohdimme muun muassa, missä määrin lykkäysvuorot muodostavat niin sanottuja kiteytyneitä ilmauksia (ks. Laury & Ono 2020a). Viimeinen luku tiivistää tutkimuksen tulokset.

2 Lykkäykset ja avunväräykset osana monitoimintaa

Tämän tutkimuksen lähtökohtana ovat lykkäykset, jotka vastaavat puheen tai muun äänellisen toiminnan avulla tuotettuun vierusparin etujäseneen² ja joiden avulla siirretään odotuksenmukaista jälkijäsentä myöhemmäksi (ks. esim. Keisanen ym. 2014; Licoppe & Tuncer 2014).³ Lykkäykset ovat keskustelunanalyttisestä näkökulmasta mielenkiintoinen vuorovaikutusilmiö, koska tähänastisessa tutkimuksessa on analysoitu lähinnä sitä, miten etujäseneen vastataan jälkijäsenellä tai miten puuttuvaan jälkijäseneen reagoidaan. Lykkäyksiä ja muita toimintoja, jotka itsessään – ennen jälkijäsentä tai sen sijaan – orientoituvat puuttuvaan jälkijäseneen, on tutkittu vähän. Keisanen, Rauniomaan ja Haddingtonin (2014) artikkelissa on analysoitu tilanteita, joissa tiettyjä kielellisiä rakenteita, kuten englannin *hang on* tai suomen *oota*, käytetään tuottamaan lykkäys. Heidän kokoelmaansa sisältyy myös suomenkielistä aineistoa, mutta he eivät selvitä tarkemmin lykkäysvuorojen kielellisiä rakenteita tai esiintymiskontekstia. Balthasar, Bruxelles, Mondada ja Traverso (2007) taas tutkivat ranskan kielien *attends*-imperatiivia (’odota’) kieliopillistumisen näkökulmasta. Yleensä aiemmissä tutkimuksissa on kuitenkin vain ohimennen mainittu, kuinka ’odota’-imperatiivia käytetään keskeyttämään jokin toiminta esimerkiksi kiireen tai päällekkäisen toiminnan takia ja lykkäämään sen edistäminen myöhemmäksi (esim. LeBaron & Jones 2002: 556; Nevile 2004: 171–172).

Näyttää siltä, että lykkäystoiminnot ovat keskustelijoiden keino neuvotella vuorovaikutustoimintojen sekventiaalisuudesta ja toiminnan edistämisestä eli progressiivisuudesta (Schegloff 2007; Stivers & Robinson 2006). Stivers ja Robinson (2006: 387) ovat osoittaneet, että vuorovaikutuksessa on odotuksenmukaista edistää alkannutta toimintalinjaa esimerkiksi tuottamalla jokin tietty, kyseistä toimintalinjaa edistävä toiminto. Lykkäykset rikkovat tätä odotuksenmukaisuutta; ne eivät koskaan ole sekventiaalisesti odotuksenmukaisia toimintoja vaan tulevat jonkin toisen toiminnon tai vuoron tilan tilalle ja lykkäävät sitä myöhemmäksi. Niitä voisikin luonnehtia myös välisekvenssin (Schegloff 2007) kaltaiseksi ilmiöksi, johon kytkeytyy lupaus siitä, että lykättyyn toimintalinjaan palataan myöhemmin (Keisanen ym. 2014: 128).

Lykkäysten avulla puhujan voidaan myös ajatella yrittävän ”voittaa aikaa” yhden asian edistämiseksi jonkin toisen asian kustannuksella. Tästä näkökulmasta onkin mielenkiintoista, että lykkäyksiä on tutkittu erityisesti monitoiminnan yhteydessä. Monitoiminnalla viitataan ilmiöön, jossa vuorovaikutuksen osallistajat puhumalla tai kehoaan käyttämällä orientoituvat useaan samanaikaisesti etenevään toimintalinjaan ja edistävät niitä suhteessa toisiinsa (esim. Goodwin & Goodwin 1992: 84; Haddington ym. 2014; Mondada 2016: 346, 361; 2018; Mondada, Svensson & Van Schepen

2. Vieruspareissa tietyt puheenvuorot ja niiden avulla tehdyt toiminnot (etujäsenet) tekevät sekventiaalisesti odotuksenmukaiseksi tietyn seuraavan toiminnon (jälkijäsenen). Tyypillinen esimerkki vierusparista on kysymys–vastaus (Raevaara 1997).

3. Lykkäysvuoroja esiintyy myös reaktiona henkilön yksityiseen havaintoon tai ajatukseen (ns. kognitiiviseen muutokseen), jolloin niiden avulla pysäytetään jokin etenevä toiminta miettimisen ajaksi (Koshik 2014; ks. myös Teeri-Niknamoghdam & Surakka 2023 *hetkinen*-sanana vastaavanlaisesta käytöstä). Tällöin niitä ei edellä mikään tietty vuorovaikutustoiminto. Näissäkin tapauksissa lykkäyksillä jäsennetään meneillään olevaa vuorovaikutusta ja selitetään omaa toimintaa.

2015). Monitoiminta on tavallista lapsiperheissä; muissakin tilanteissa se on yleinen vuorovaikutusilmiö, jonka tutkiminen tarjoaa uusia näkökulmia vuorovaikutuksen sekventiaalisuuden ja progressiivisuuden ymmärtämiseen (ks. esim. Vatanen & Haddington 2023). Keskustelunanalyysin avulla on tutkittu osallistujien puhetta ja kehollista toimintaa monitoimintatilanteissa (Haddington ym. 2014: 19–20). Erityisesti Mondadan (esim. 2014) urauurtava tutkimus tarjoaa käsitteitä kuvaamaan sitä, miten keskustelijat jäsentävät ja järjestävät useita toimintalinjoja suhteessa toisiinsa. Tämän artikkelin kannalta erityisen tärkeä on Mondadan (2014) havainto niin sanotusta poissulkevasta järjestyksestä (engl. *exclusive order*), jossa yksi toimintalinja pysäytetään joko väliaikaisesti tai lopullisesti, jotta jotakin toista toimintalinjaa voidaan edistää. Tämä on myös yksi lykkäyksen vuorovaikutuksellinen funktio.⁴

Tässä artikkelissa analysoimme vuorovaikutustilanteita, joissa vanhemman tai muun aikuisen lykkäys seuraa lapsen avunvärväystä (avunvärväyksistä ks. Drew & Couper-Kuhlen 2014; Kendrick & Drew 2016; Rossi, Floyd & Enfield 2020: 6–9; Rouhikoski 2021). Avunvärväykset – eli ne teot ja tavat, joilla osallistujat pyytävät, hakevat, tarjoavat ja saavat apua (engl. *recruitments*⁵) – ovat keskeinen osa jokapäiväistä elämää. Avunvärväykset mahdollistavat sellaisten arjen ja työelämän asioiden tekemisen, jotka eivät muuten välttämättä onnistuisi. Hyvänä esimerkkinä tästä ovat esimerkiksi avunpyynnöt asiointitilanteissa (Rouhikoski 2021). Vuorovaikutusilmiönä avunvärväykseen luetaan kuuluviksi sellaiset kielelliset ja keholliset keinot (kuten eleet ja ilmeet), joilla avunpyytjä valjastaa vastaanottajan mukaan aloittamaansa toimintaan tai jotka vastaanottaja muuten tulkitsee avuntarpeeksi (Kendrick & Drew 2016). Avunvärväysten erilaiset käytänteet ja keinot asettuvat jatkumolle, jossa yhteen ääripäähän sijoittuvat selkeät (kielelliset) avunpyynnöt tai direktiivit (Rouhikoski 2021) ja toiseen päähän merkit tai toiminnot, joiden vastaanottaja voi epäsuorasti tulkita ja ennakoida indikoi- van avuntarvetta ja jotka sitten johtavat avun antamiseen (Kendrick & Drew 2016: 4).

Kendrick ja Drew (2016) ovat tutkineet toimintoja, jotka edeltävät avunvärväyksiä ja jotka tekevät ongelmat näkyviksi ja luovat mahdollisuuksia avun antamiseen. Heidän (mas. 2) mukaansa avunvärväys ei ole sosiaalinen toiminto tai edes ryhmä sosiaalisia toimintoja; sen sijaan se on ilmiö, jonka lopputuloksena apua on tavalla tai toisella tarjottu tai saatu. Tämä onkin tärkeä seikka avunvärväysten määrittelyssä: avunvärväykseen luetaan laajasti vuorovaikutusilmiöitä, jotka johtavat avun tarjoamiseen tai antamiseen. Avunvärväyksiä voidaankin tehdä esimerkiksi pyynnöillä, käskyillä ja ehdotuksilla (esim. Rossi ym. 2020: 1; Rouhikoski 2021). Samalla kuitenkin selkeitä avunpyyntöjä, jotka ohitetaan tai jotka eivät saa vastausta, ei aina lueta avunvärväyksiksi (Kendrick & Drew 2016: 2; Rossi ym. 2020: 8).

4. Muita tapoja jäsentää monitoimintaa ovat rinnakkainen järjestäminen (engl. *parallel order*) ja liittämäinen järjestäminen (engl. *embedded order*) (Mondada 2014).

5. Valitsemamme suomenkielinen käsite ”avunvärväys” on semanttiselta sisällöltään hieman kapeampi kuin englanninkielisessä kirjallisuudessa käytetty *recruitment*, jonka voisi suomentaa myös sanoilla *värväys* tai *rekrytointi*. Olemme kuitenkin tässä artikkelissa päätyneet käyttämään termiä *avunvärväys*, koska se kuvaa paremmin ilmiötä, jota analysoimme (emme analysoi esimerkiksi avuntarjoamisvuoroja, jotka sisältyvät *recruitment*-käsitteen piiriin). Myös Rouhikoski (2021: 48, 61) puhuu avunvärväyskeinoista.

Avunvärväykset esiintyvät yleisesti esineiden käytön tai konkreettisen käsin tehtävän toiminnan yhteydessä, ja ne liittyvät nykyhetkessä oleviin avuntarpeisiin. Niiden ulkopuolelle suljetaan esimerkiksi pyynnöt, jotka koskevat kauempana tulevaisuudessa tehtäviä asioita, sekä tiedon pyytämiset (Kendrick & Drew 2016: 2; Rossi ym. 2020: 7; ks. myös Drew & Couper-Kuhlen 2014: 28–29). Tämä selittääkin, miksi lykkäykset esiintyvät usein avunvärväysten yhteydessä. Lykkäystä edeltävissä vuoroissa apua pyydetään asiaan, joka odotuksenmukaisesti pitäisi tehdä heti; lykkäys orientoituu tähän ja pyrkii voittamaan lisää aikaa avunvärväykseen vastaamiseen.

Avunvärväykset ovat hyvin yleisiä lapsiperheiden vuorovaikutuksesta kootussa aineistossamme. Analyysimme osoittaa, että aikuisten lykkäyksiä edeltää useimmiten lapsen avunvärväys. Aineistossamme lykkäyksiä edeltävät lasten avunvärväykset voidaan luokilla kolmeen ryhmään: pyyntöihin, ilmoituksiin ja itkuun tai muuhun sanattomaan ääntelyyn. Lapsen avunvärväys luo odotuksen avunvärväyksessä aloitetun toimintalinjan edistämistä ja jälkijäsenestä, joka tarjoaa tai antaa apua. Lykkäys-toiminto kuitenkin siirtää tätä jälkijäsentä myöhemmäksi. Analyysimme osoittaa myös, että aikuisten lykkäykset, jotka seuraavat lasten avunvärväyksiä, esiintyvät useimmiten monitoiminnan yhteydessä. Toisin sanoen avunvärväyksen hetkellä aikuinen on jo edistämässä jotakin toista toimintalinjaa. Lykkäys toimii siis vuorovaikutuksellisenä käytänteenä, jonka avulla jäsenetään monitoimintaa ja poissuljetaan yksi toimintalinja toisen tieltä (ks. esim. Keisanen ym. 2014; Mondada 2014: 64–68; Vatanen & Haddington 2023). Seuraavassa luvussa kuvaamme tutkimuksessa käyttämämme menetelmän ja aineiston.

3 Menetelmä ja aineisto

Tutkimuksemme yhdistää multimodaalisen keskusteluanalyysin (Heritage 1996 [1984]; Tainio toim. 1997; Kääntä & Haddington 2011; Stevanovic & Lindholm toim. 2016; Haddington, Eilittä, Kamunen, Kohonen-Aho, Rautiainen & Vatanen toim. 2023) ja vuorovaikutuslingvistiikan (Couper-Kuhlen & Selting 2018) menetelmiä. Keskusteluanalyysi on empiirinen tutkimusmenetelmä, jonka avulla tutkitaan keskustelijoiden vuoro vuorolta ja toiminto toiminnolta etenevää vuorovaikutusta. Analyysi keskittyy siihen, miten osallistujat rutiininomaisesti tuottavat toimintoja puheen ja kehollisen toiminnan keinoin, sekä siihen, minkälaisia tulkintoja vastaanottajat niistä tekevät. Menetelmän tavoitteena on tunnistaa ja kuvata yksityiskohtaisesti vuorovaikutuksen keinoja, joilla osallistujat tekevät toimintaansa yhteisesti ja hetki hetkeltä ymmärrettäväksi ja tunnistettavaksi. Vuorovaikutuslingvistiikka taas pohjautuu pitkälti keskusteluanalyysin menetelmään ja keskittyy kielen rakenteiden ja sosiaalisen toiminnan väliseen suhteeseen.

Keskusteluanalyysissa ja vuorovaikutuslingvistiikassa aineistona käytetään ääni- tai videotallenteita, jotka on kerätty aidoissa vuorovaikutustilanteissa. Tämän artikkelin analyysi pohjautuu ensimmäisen kirjoittajan keräämään lapsiperheaineistoon. Aineisto on kuvattu viidessä suomalaisessa lapsiperheessä, joissa kussakin on kahdesta yhdeksään kotona asuvaa lasta, iältään sylivauvoista teini-ikäisiin. Aineistonkeruussa

käytettiin neljästä seitsemään yhtäaikaaisesti kuvaavaa kameraa, jotka oli sijoitettu kodin eri tiloihin. Kamerat kuvasivat kunkin perheen elämää viidestä yhteentoista tuntiin kerrallaan. Videomateriaalia on kaiken kaikkiaan satoja tunteja.

Videoaineistosta on kerätty 41 esimerkin kokoelma, jonka lähtökohtana on aikuisen lapselle esittämä lykkäys.⁶ Näitä lykkäyksiä edeltää joko pyyntö (21 esimerkkiä), ilmoitusvuoro (9 esimerkkiä) tai ei-leksikaalinen vokalisaatio, esimerkiksi itku tai kitinä (11 esimerkkiä). Aineistossamme aikuinen orientoituu kaikkiin näihin lapsen tuottamiin toimintoihin avunväräyksinä. Esimerkeistämme 36 (90 %) esiintyy monitoimintatilanteissa.

Lykkäysvuoroja esiintyy aineistossamme vastauksena muihinkin etujäseniin (esimerkiksi tiedonhakukysymykseen) ja lisäksi muunkinlaisissa tilanteissa. Aikuinen saattaa esimerkiksi tuottaa lykkäysvuoron ilman edeltävää etujäsentä selontekona, jolla hän selittää lapsen luota poistumistaan ja siten osoittaa orientaatiotaan meneillään olevan toiminnan jatkuvuuteen (esim. lasta syöttäessä *ootappa Ville isä ottaa vettä*; lasta sylistä nostaessa *katoppa, isän pittää hakkee pihti (1.2) niini oota siinä, mää otan kohta sut*). Lykkäyksiä esiintyy myös tilanteissa, joissa vanhempi ennakoii lapsen meneillään olevasta kehollisesta toiminnasta jonkin tulevan, ei-toivotun asian tapahtumisen ja tuottaa lapselle osoitetun lykkäysvuoron, joka keskeyttää lapsen toiminnan toistaiseksi ja lykkää sen jatkumisen eteenpäin (esim. legorakennelmaa tehdessä *Ilona, Ilona oota, elä paa siihen vielä*). Näitä esimerkkejä emme ole keränneet aineistostamme systemaattisesti emmekä analysoi niitä tässä artikkelissa (vrt. Vatanen & Haddington 2023).

Artikkelin analyysi on jaettu kahteen osioon. Ensin analysoimme lykkäysvuorojen esiintymisympäristöjä fokusoiden etujäseniin, joihin lykkäysvuorot vastaavat (ts. vuorojen sijainti keskustelussa). Jälkimmäisessä analyysiosiossa tarkastelemme lykkäysvuorojen kielellistä rakentumista sekä käytänteitä, joilla lykkäys tuotetaan (ts. vuorojen rakenne). Perustelemme tätä rakennetta ensinnäkin sillä huomiollamme, että aineistossamme kaikenlaisten avunväräysten jälkeen tulee kaikenlaisia lykkäyksiä.⁷ Lykkäykset eivät ole odotettu jälkijäsen mihinkään etujäsenen, eikä niiden muotokaan siten tunnu motivoituvan edellisen vuoron muodosta. Valitsemamme analyysijärjestys poikkeaa lisäksi hieman keskustelunanalyttisissä tutkimuksissa tyypillisestä tavasta tutkia ensin sitä, mitä tapahtuu fokuksessa olevan toiminnon jälkeen (eli miten muut osallistujat siihen reagoivat). Mielestämme lykkäyksen luonne toimintona on kuitenkin sellainen, että analyysitapamme on perusteltu: lykkäys ei ole etujäsen eikä jälkijäsen vaan muunlainen responssi edeltävään vuoroon. Lykkäys ei siten ole osa tyypillistä sekvenssijäsenystä, vaan se rikkoo edellisen vuoron sekventiaalista implikaatiota. Lisäksi se on ennemminkin retrospektiivinen kuin prospektiivinen toiminto. Näistä syistä on relevanttia lähteä analyysissa liikkeelle siitä, mitä lykkäyksiä ennen tapahtuu ja minkälainen konteksti niihin johtaa. Näin teemmekin seuraavassa luvussa.

6. Lasten esittämät lykkäysvuorot sekä aikuisten toiselle aikuiselle tuottamat lykkäykset jäävät tämän analyysin ulkopuolelle. Huomattakoon myös, että emme ole käyneet koko videoaineistoa läpi ja keränneet jokaista siinä esiintyvää lykkäystapausta. Katsomme kuitenkin, että kokoelmamme on riittävän suuri tämän artikkelin tavoitteisiin nähden.

7. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta; tästä lisää luvussa 5.

4 Avunvärväykset lykkäysten esiintymisympäristönä

Tässä analyysiosiossa jaottelemme lykkäysten sekventiaaliset kontekstit edeltävän etujäsenen mukaan kolmeen tyyppiin, joita analysoimme omissa alaluvuissaan. Alaluvussa 4.1 käsittelemme lykkäysvuoroja, jotka tulevat vastauksena pyyntöihin. Nämä pyynnöt on tuotettu kielellisin ja lisäksi mahdollisesti kehollisin keinoin (esim. *nyt tarra; tule jo; tulostetaanko lissää; minulle mehua äiti*). Alaluvussa 4.2 analysoimme lykkäysvuoroja, jotka tulevat vastauksena muodoltaan deklaratiivisiin ilmoitusvuoroihin, jotka aikuinen tulkitsee avunvärväyksiksi (esim. *tuos on ongejma; mää haluan ulos; mä otan jätskii*). Alaluvussa 4.3 käsittelemme lykkäysvuoroja, jotka tulevat vastauksena sanattomaan ääntelyyn (ns. ei-leksikaaliset vokalisaatiot). Näitä ovat aineistossamme useimmiten lapsen itku tai kitinä, jotka vanhempi lykkäysvuorollaan tulkitsee avunvärväykseksi tai jonkin pyytämiseksi (vastaten esim. *Ville, saat ihan kohta; Ville vähä aikaa viikataan; ootappa hetki kö äiti käy laittaa saunan päälle*). Kokoelmaamme voisi siis analysoida niin, että siinä saman toiminnon – avunvärväyksen – tekemiseksi käytetään kolmenlaisia käytänteitä tai keinoja: pyyntöjä, ilmoituksia sekä itkua tai muuta sanatonta ääntelyä (toiminnoista ja käytänteistä ks. esim. Schegloff 1996, 1997). Esimerkeissä avunvärväys on lihavoitu ja lykkäysvuoro korostettu harmaalla taustavärillä. Esimerkit on litteroitu Jeffersonin (2004) ja Mondadan (2018) käytänteitä seuraten.

4.1 Lykkäykset vastauksena pyyntöihin

Pyyntöjen tavoite on saada vuorovaikutuskumppani tekemään jokin pyydetty asia (esim. Drew & Couper-Kuhlen 2014; Rossi ym. 2020: 2–4). Ne tekevät odotuksenmukaiseksi pyyntöön suostumisen, joka toteutuu esimerkiksi siten, että vastaanottaja tekee pyydetyn asian heti tai lupaa tehdä sen myöhemmin (esim. Wootton 1981a). Pyyntöjä on tutkittu keskustelunanalyysin piirissä laajasti (ks. Drew & Couper-Kuhlen 2014 ja siinä mainitut tutkimukset; Rouhikoski 2021). On esimerkiksi osoitettu, että pyyntöjen kielelliset, multimodaaliset ja sekventiaaliset piirteet heijastavat erilaisia tilanteisia tekijöitä: odottaako pyynnön tekijä esimerkiksi, että pyydetty toiminto tai asia tehdään heti vai myöhemmin (esim. Steensig & Heinemann 2014), mikä on pyynnön aiheuttama vaiva vastaanottajalle ja osallistuuko pyytävä pyynnön toteutukseen yhdessä vastaanottajan kanssa vai ei. Pyyntövuorojen rakenne osoittaa myös pyytäjän orientaatiota omaan oikeuteensa tehdä pyyntö tai pyydetyn toiminnon ehdollisuuteen (Drew & Couper-Kuhlen 2014: 13). Kieliopilliselta rakenteeltaan pyyntövuorot voivat olla esimerkiksi verbittömiä (ks. VISK § 1677), kysymysmuotoisia (interrogatiivit) tai käskymuotoisia (imperatiivit) (ks. esim. Drew & Couper-Kuhlen 2014: 13–16).

Lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta ja pyyntöjä käsittelevässä tutkimuksessa on keskitytty yleensä aikuisten lapsille tekemiin pyyntöihin (esim. Goodwin 2006; Craven & Potter 2010; Cekaite 2015). Lasten tekemiä pyyntöjä on tutkittu melko vähän (ks. Wootton 1981b, 1997), mutta niiden on nähty – itse pyyntötoiminnon lisäksi – olevan lasten keino hallita omaa toimintaansa ja kokeilla omia rajojaan (Ervin-Tripp 1982; ks. myös Drew & Couper-Kuhlen 2014; Vatanen & Haddington 2023; pyyntöjen oppimisesta vuorovaikutuksessa ks. Laakso 2021).

Tässä artikkelissa tutkitut lasten tekemät pyynnöt ovat avunvärväyksiä, eli niissä lapsi pyytää vanhemmalta apua tai esimerkiksi jonkin esineen antamista, mutta vanhempi siirtää pyynnön täyttämistä tuottamalla lykkäysvuoron. Puolet (21/41) aineistomme lykkäysvuoroista tuotetaan lapsen esittämän pyynnön jälkeen. Lykkäysvuorossa aikuinen lupaa toteuttaa pyydetyn asian, esimerkiksi tulla lapselle avuksi, mutta lykkää tämän tekemisen tai toteutumisen tulevaisuuteen. Lykkäystä perustellaan usein sillä, että vanhempi on tekemässä samalla jotain muuta.

Alla olevassa esimerkissä 2-vuotias Ilona pyytää isältään tarraa tilanteessa, jossa isä on juuri alkamassa syöttää 1-vuotiaalle Villelle Piltti-vauvanruokaa. Isä on juuri antanut Ilonalle ja Villelle iltapalan lopuksi rusinoita, noussut sitten pöydästä ja laittanut rusinapaketin sivupöydälle. Ilonakin nousee pöydästä, hyppii ylös ja alas paikoillaan ja pyytää isältä: *nyt tajja* (rivi 1).

(2) 3 lasta ja isä: ”Nyt tarra” (MS ilta 5_11:30)

```

01 ILO:  ↓↑NYT ↑TAJJA; ((tarra))
          ↓hyppii ylös alas-->
02      (0.3)* (2.3)↓*(1.6)◇
        isä      *pesee kätensä*
        ilo      -->↓
        isä      ◇kuivaa kätensä-->
03 ILO:  nyt tajja.
04      (0.5)◇*(2.0)*+(1.5)
        isä      -->◇*kävelee Villen luo*
        isä      +katsoo Ilonaa kohti
05 ISÄ:  *ei vielä ku pittää Villelle*
          *kävelee sivupöydän luo      *
06 ISÄ:  ◇syöttää vielä-
          ◇kumartuu sivupöydän alle, nappaa Piltti-purkin-->
07      (1.3)◇(0.5)
        isä      -->◇
08 ISÄ:  pilttiitä.

```

Ilonan pyyntö rivillä 1 on muodoltaan verbitön lausemainen rakenne: nominatiivinen substantiivilauseke (VISK § 879, 1645, 1677). Tarrasta ei ole ollut edellä puhetta, mutta perheessä on tapana, että hyvin menneen ruokailutilanteen jälkeen lapset voivat saada tarran; tämä selittää pyynnön minimaalisuutta. Pynnön jälkeen isä pesee ja kuivaa kätensä tiskialtaan luona (r. 2) vastaamatta Ilonalle. Noin neljän sekunnin hiljaisuuden jälkeen Ilona esittää pyyntönsä uudestaan (r. 3). Isä kävelee Villen luokse ja vastaa Ilonalle: *ei vielä ku pittää Villelle syöttää vielä-* (1.8) *pilttiitä*, hakien samalla Piltti-purkin sivupöydän alta (r. 5–8). Näin sanoen ja toimien isä osoittaa, että relevantti vastaus Ilonan pyyntöön olisi pyynnön täyttäminen. Isä kuitenkin torjuu pyynnön täyttämisen sillä hetkellä tuottamalla lykkäysvuoron. Hän käyttää vuorossaan kieltomuotoista temporaalista adverbia (*ei vielä*), jolla hän orientoituu Ilonan pyynnön nykyhetkeä painot-

tavaan temporaaliseen adverbiin *nyt (nyt tarra)*; samalla *ei vielä* implikoi, että pyyntö toteutuu kuitenkin jonkin ajan päästä. Lisäksi lykkäyksen minimaalisuus tuntuu orientoituvan edellä olleen pyynnön – ja siihen suostumisen – rutiinomaisuuteen kyseisessä tilanteessa. Tämän jälkeen isä esittää valinnalleen perustelun (*ku pittää Vилlelle syöttää vielä pilttiitä*), jonka mukaan Villen syöttäminen on sillä hetkellä tärkeämpää ja kiireellisempää kuin tarran antaminen Ilonalle. Tämä perustelu toimii selontekona (ks. Vatanen & Haddington 2023), ja siinä käytetty nesessiivinen, välttämättömyyttä ilmaiseva modaaliverbi *pittää* viittaa tilanteeseen liittyviin vastuisiin, velvollisuuteen ja normatiivisuuteen (VISK § 1554, 1562, 1573). Isä siis kielentää toiminnan, jonka hän ilmoittaa tekevänsä ennen pyydettyä toimintaa, ja järjestää samanaikaisesti relevantit toimintalinjat peräkkäin tapahtuviksi (eli poissulkevaan järjestykseen; Mondada 2014).

Seuraavassa esimerkissä esiintyvä 4-vuotiaan Juliuksen pyyntö on kysymysmuotoinen: *tulostetaanko (lissää)*. Tilanteessa isä on kolmen lapsensa kanssa keittiössä; Julius ja 2-vuotias Ilona ovat värittäneet värityskuvia pöydän ääressä, ja 1-vuotias Ville konttaa lattialla. Julius on noussut pöydästä ja etsii lisää värityskuvia sivupöydältä (r. 1: *missä on*). Isä huomaa lattialla murusia, joita Ville saattaisi syödä, ja alkaa etsiä rikkalapiota ja harjaa (r. 1). Isän etsiessä lakaisuvälineitä Julius toistaa pyyntönsä useaan kertaan ennen kuin saa siihen vastauksen.

(3) 3 lasta ja isä: ”Tulostetaanko lissää” (MS2_16:55)

```

01 JUL:  ▪↑missä on.   % (0.5) khh  ↑tulos- (0.3)
        isä  ▪katse Vилleen#etsii rikkalapiota katseellaan-->
02 JUL:  °tetaanko.°
03      (1.0)
04 VIL:  ehe
05      (.)
06 JUL:  ↑tulostetaanko ↑lissää.
07      (1.0)
08 VIL:  *ehe*
        isä  *tarttuu rikkalapioon*
09      (1.2)
10 ISÄ:  Julius mihin oot vieny meiän, (.) sen ▪harjan.
                                                ▪katsoo harjaa-->
11      (0.3)
12 ISÄ:  tuossa.
13      (0.8)
14 JUL:  ↑tuloste◇taan◇ko;
        isä  ◇tarttuu harjaan◇
15      (1.6)
16 ISÄ:  käyään kohta tulos*taan.
                                                *harjaa lattiaa-->
17      (1.0)
18 IL?:  miuw[i.

```

19 ISÄ: [otetaan nä[mä pois, ennen ku Ville syö °ne.°]
 20 JUL: [hu ↑huu:: hu ↓huu:: ↓huu:::~::~:]

Huomattuaan mahdollisen vaaranpaikan – vauva voisi syödä lattialta jotakin epätoivottua – isä keskittyy sen ehkäisemiseen: lattianlakaisuun. Julius ehtii tuottaa interrogatiivimuotoisen pyyntönsä *tulostetaanko (lissää)* yhteensä kolme kertaa (r. 1–2, 6 ja 14) ennen kuin isä vastaa hänelle. Pyyntö on edelliseen *tarra*-esimerkkiin verrattuna monisanaisempi, mikä heijastanee pyynnön suurempaa ainutkertaisuutta tarran pyytämiseen verrattuna. Vastauksessaan isä sitoutuu vahvasti Juliuksen pyynnön toteuttamiseen (Vatanen & Haddington 2023: 10–13) mutta lykkää toteuttamista ajallisesti eteenpäin: *käyään kohta tulostaan* (r. 16). Ajan adverbi *kohta* viittaa epämääräiseen, melko pian koittavaan tulevaan aikaan, jolloin pyyntö luvataan toteuttaa. Vastauksen jatko-osa (r. 19) on selonteko (ks. Vatanen & Haddington 2023), jossa isä perustelee Juliukselle, miksi toteuttaa tämän pyynnön vasta *kohta* ja kertoo, mitä tekee ennen sitä ja miksi: *otetaan nämä pois, ennen ku Ville syö ne*. Julius tyytyy isän vastaukseen ja alkaa hyrällä (r. 20).

Tämän alaluvun esimerkeissä lapsen avunvärväys oli pyyntömuotoinen. Pyyntöjen tulkitseminen avunvärväyksiksi on varsin suoraviivaista, kuten runsas keskustelunanalyttinen pyyntökirjallisuus (ks. edellä) on osoittanut. Seuraavaksi käsittelemme esimerkkejä, jotka muotonsa puolesta voisi tulkita monin tavoin: deklaratiivisia ilmoitusvuoroja.

4.2 Lykkäykset vastauksena ilmoitusvuoroihin

Tässä alaluvussa tarkastelemme esimerkkejä deklaratiivisista ilmoitusvuoroista, jotka aikuinen tulkitsee pyynnöiksi tai avunvärväyksiksi tuottamalla tietynlaisen responsin (tässä lykkäysvuoron). Ilmoitusmuotoiset vuorot, joita aineistossamme oli 9 (eli hieman vajaa neljännes esimerkeistä), eroavat edellisessä alaluvussa käsitellyistä pyynnöistä siten, että ne eivät kielellisen muotonsa – indikatiivinen väitelause – perusteella välttämättä suoraan ole tulkittavissa miksikään tietyksi toiminnoksi, vaan vaihtoehtoja voisi olla useita. Aiemmassa kirjallisuudessa väitemuotoisia vuoroja on analysoitu esimerkiksi tiedotusvuoroina, jotka tarjoavat tietoa jostakin, mitä on tapahtunut (Maynard 1997: 94). Niissä kerrotaan vastaanottajalle jotakin, joka on oletettavasti hänelle relevanttia ja jolla on hänen kannaltaan jonkinlaisia seurauksia (esim. Stivers & Rossano 2010: 17). Ilmoitusmuotoisia aineistomme esimerkkejä ovat muun muassa *tuos on ongejma, mää haluan ulos* ja *mä otan jätskii*. Tällaiset vuorot eivät kuitenkaan vaikuta silkoilta ilmoitusvuoroilta vaan pikemminkin muistuttavat Rossin (2018) tutkimia ”faktuaalisia deklaratiiveja”, jotka hänen mukaansa tekevät kahta toimintoa yhtä aikaa: tiedottamista/ilmoittamista (engl. *informing*) ja pyytämistä taikka kritisointia ja pyytämistä.⁸ Nämä kaksi kategoriata Rossi (2018) erottaa toisistaan pääasiassa sen perusteella, onko vastaanottajalla pääsy vuoron ilmaisemaan tietoon vai ei (ilmoi-

8. Ns. kaksoistoimintoista, esim. ns. epäsuorista pyynnöistä, ks. myös Searle 1975; Schegloff 2007: 73–78, 127–128; Levinson 2013: 107, 118, 127; Deppermann & Haugh 2022: 10–11; lasten väitemuotoisista pyynnöistä ks. myös Ervin-Tripp 1982; Wootton 1981b, 1997.

tuksissa ei ole, kritisoinneissa on). Toisin kuin Rossin (2018) analysoimat tapaukset aineistomme esimerkit eivät kuitenkaan niinkään koske faktuaalisia asiointiloja vaan pikemminkin asioita, jotka kuuluvat vahvasti puhujan oman tiedon (ns. episteemisen statuksen) piiriin (ks. Heritage 2012 ja siinä mainitut lähteet).⁹

Seuraavassa esimerkissä 3-vuotias Viola puhuttelee äitiä (rivi 1; ks. Eilittä, Haddington & Vatanen 2021), mihin äiti vastaa partikkelilla *no* (r. 2; Sorjonen 2002) kutsuen lasta esittämään asiansa, minkä Viola aloittaaakin (r. 3). Äidin ja Violan lisäksi keittiössä ovat myös 10-vuotias Martta, 7-vuotias Jaakko sekä Elias-vauva.

(4) 9 lasta: ”Mää haluan ulos” (MS aamu 3_01:15)

01 VIO: äit:i.
02 ÄIT: no.
03 VIO: mää:↑:::;; (0.4) °haluan,°
04 (?): köhh köhh=
05 VIO: =°ul [os.°
06 ÄIT: [kysykö se,
07 (0.3)
08 ÄIT: Martta ookko nää pannu ne suinkeet.
09 MAR: joo? (--- [---)
10 VIO: [ULOS,
11 ÄIT: joo mää kohta pue sut.

Äidin *no*-partikkelilla kutsuma Violan vuoro ei ole aivan sujuva: hän venyttää vuoron ensimmäistä elementtiä, *mää*-pronominia, pitää lyhyen tauon ja sanoo sen jälkeen hiljaisella äänellä *haluan* (r. 3), pitää taas pienen tauon (jonka aikana joku yskäisee, r. 4) ja tuottaa sitten hiljaa vuoron viimeiseksi tulkittavan elementin *ulos* laskevalla intonaatiolla (r. 5). *Haluta*-verbin käyttäminen indikoi, että lapsi ei pysty suoriutumaan toiminnasta itse vaan tarvitsee siihen vanhemman apua. Violan *ulos*-sanana ollessa vielä kesken äiti alkaa puhua toiselle lapselle esittäen kysymyksen (*kysykö se*, r. 6). Vastausta odotta-matta äiti puhuu vielä kolmannellekin lapselle, 10-vuotiaalle Martalle (r. 8), kysyen täl-täkin kysymyksen. Äidillä on siis tilanteessa ainakin kolme yhtäaikaista toimintalinjaa (tässä: keskustelua) meneillään. Martta vastaa äidin kysymykseen myöntävästi käyt-täen partikkelia *joo* (r. 9), minkä jälkeen Viola toistaa vuoronsa viimeisen elementin ko-valla äänellä: *ULOS* (r. 10). Violan kovaääninen vuoro saattaa osoittaa orientaatiota äi-din monitoimintatilanteeseen (vrt. Eilittä & Vatanen 2023): kohosteisella prosodiallaan vuoro esittää äidille painavamman avunvärväyksen kuin aiempi hiljainen vuoro.

Vastauksena Violalle äiti tuottaa lykkäysvuoron (r. 11). Sen alussa on partikkeli *joo*, jolla hän kiittää lapsen pyynnön kuulluksi mutta ei vielä lupaa mitään eikä sitoudu mihinkään (Sorjonen 2001: 127–129); partikkelin äänenkorkeus on matala ja intonaatio tasainen (vrt. Stevanovic 2012 *joo*-partikkeleista, joilla on dynaaminen prosodia).

9. Rossi (2018: 395) itse asiassa pitää tällaisia vuoroja lisätutkimuksia vaativana ilmiönä. Artikkelimme vastaa tähän kutsuun.

Partikkelin jälkeen äiti kielentää lapsen ilmoitusvuoron implikoiman toiminnan: *mää kohta pue sut*. Äiti siis tulkitsee Violan *mää haluan ulos* -ilmoituksen itselleen kohdistetuksi avunpyynnöksi.¹⁰ Vuoro sisältää ajan adverbien *kohta*, jonka avulla äiti lykkää eteenpäin toiminnan, jonka hän vuorossaan kielentää (eli lapsen pukemisen). Toisin kuin joissain esimerkeissämme (ks. esimerkkejä 2 ja 3 yllä), tässä äiti ei siis ilmaise, mitä hän tekee *ennen* Violan pukemista.

Seuraavassa esimerkissä isä istuu lattialla ja rakentaa legorakennelmaa kolmen lapsensa kanssa nuorin lapsi sylissään. Katkelman alussa 4-vuotias Julius on nojautuneena legorakennelmaa kohti ja asettelee palikkaa rakennelmaan – kunnes vastaan tulee *ongejma*.

(5) 3 lasta: ”Ongejma” (Lasten huone_47:10)

```
01 JUL: tuos+=on ongejma, tuos=on ongejma,
    isä >>asettaa legopalikkaa rakennelmaan-->
    jul +käsi irti rakennelmasta
02 ongEJMA* ONGEJMA;
    isä -->käsi irti rakennelmasta
03 (.)
04 JUL: siinä *on ongejma;
    isä *koskee rakennelmaan-->
05 ISÄ: >onko<.
06 (0.6)
07 ISÄ: mikä ongelma(a).
08 JUL: ↑JOku;
09 (0.4)*(2.4) ((isä katsoo legorakennelmaa)
    isä -->*käsi irti rakennelmasta, legopalikka kädessä
10 ISÄ: siinä om muute ongelma.=ootappa nytte.
11 ((6 sekuntia ei litteroitu, kahden nuorimman lapsen
    hälinää; isä katsoo legorakennelmaa))
12 ISÄ: ootappa siinä törmätään pikku ongelmaan;=
13 meidän pittää nyt tehdä- (1.8) se on vähä
14 korkiampana nyt tämä mikä viimeksi. (2.2)
15 pannaan tuonne tuo?
    ((isän selostus jatkuu))
```

Julius ilmoittaa isälle rakentamista koskevasta ongelmasta väitemuotoisen eksistentiaalilauseen sisältävällä vuorolla, jota hän toistaa useaan kertaan (*tuos on ongejma* ja *siinä on ongejma*; r. 1–4). Sekventiaalisesta näkökulmasta vuorojen voisi nähdä toimivan esisekvenssin aloittajina (Schegloff 2007: luku 4) ja projisoivan pyyntöä jälkeensä, eli vuorot ovat niin sanottuja esipyyntöjä (engl. *pre-request*; ks. esim. Fox 2015). Isän seuraava vuoro *onko* (r. 5) toistaa edellisen vuoron finiittiverbin ja li-

10. Aineisto on kuvattu vuodenaikana, jolloin ulkona tarvitaan lämpimät vaatteet.

sää siihen *kO*-kysymyspartikkelin. Tällaisten vuorojen on nähty toimivan rituaalistu-
neena uuden tiedon vastaanottamisen tapana, ei niinkään korjausaloitteena, eikä nii-
hin aina odoteta edes vastausta (ks. Kurhila & Lilja 2017: 217). Lyhyen tauon jälkeen
isä jatkaakin tiedustelemalla tarkemmin: *mikä ongelma* (r. 7). Pyyntöön muotoilemisen
sijaan Julius vastaa indefiniittipronominilla *joku* (r. 8), mikä implikoi, että hän ei ky-
kene analysoimaan eteen tullutta ongelmaa (ks. Vilkuna 1992: 80, 132) eikä esittämään
tarkempaa siihen liittyvää pyyntöä vaan tarvitsee siinäkin isän apua. Isä katselee lego-
rakennelmaa ja myöntää hetken päästä *siinä om muute ongelma* (r. 10), orientoituen
lapsen auttamiseen. Heti perään hän tuottaa lykkäyksen *ootappa nytte* (r. 10). Muuta-
man sekunnin päästä isä jatkaa toistamalla ensin *ootappa*-kehotuksen ja selostamalla
sen jälkeen lapselle ääneen ongelman ratkomista ja sen vaatimia toimenpiteitä (r. 12–
15). Tässä esimerkissä isä käyttää lykkäystä saadakseen aikaa miettiä, miten rakentami-
seen liittyvä ongelma ratkaistaan, ei tehdäkseen jonkin muun asian ensin. Kyse on siis
kognitiivisesta prosessista, joka vaatii oman aikansa (Koshik 2014). Toisin kuin useim-
missa aineistomme esimerkeissä, tässä tilanteessa ei ole käsillä monitoimintatilanne,
jossa jokin muu toiminta priorisoidaan avunvärväykseen vastaamisen sijaan.

Aineistomme deklaratiiviset ilmoitusvuorot, jotka aikuiset tulkitsevat avun-
värväyksiksi, eivät siis koske faktuaalisia asiointiloja (kuten Rossin 2018 aineistossa)
vaan pikemminkin asioita, jotka liittyvät puhujaan itseensä. Näitä ovat esimerkiksi ha-
luamiset (*mää haluan ulos*, esim. 4), kokemukset (*emmää ossaa siivota liituja*; myös
tuos on ongejma, esim. 5) sekä aiheet ja suunnitelmat (*minäki, minäki; me tehää
päällinen*), joista mistään vastaanottajan ei voi välttämättä olettaa olevan tietoinen.
Näillä vuoroilla lapsi projisoi jonkin tietyn tulevan toiminnan, joka kuitenkin vaatii
toteutuakseen aikuisen myötävaikutusta tai apua. Siten vuorot asettavat jonkinlaisen
vastaanottajan toiminnan (usein kehollisen) odotuksenmukaiseksi eli värväävät ai-
kuisen apuun. Vastaamalla näihin vuoroihin lykkäyksellä aikuinen siis lykkää lapsen
projisoiman (ja itse asiassa pyytämän) toiminnan toteutumista eteenpäin. Huomion-
arvoista on myös, että aineistossamme aikuisten responsseissa ei ole nähtävissä orien-
toitumista näihin lasten vuoroihin ilmoituksina tai tiedonantoina, vaan responssit kä-
sittelevät vuoroja yksinomaan pyyntöinä. Täten kokoelmamme vuorot eroavat esi-
merkiksi Rossin (2018) tutkimista deklaratiivisista vuoroista, joihin vastattiin sekä
tiedonantoina tai kritisointeina että pyyntöinä.

4.3 Lykkäykset vastauksena itkuun ja muuhun ääntelyyn

Reilussa neljänneksessä aineistoesimerkeistämme (11/41) aikuinen tuottaa lykkäyksen,
esimerkiksi *ootappa Ville*, responsina lapsen itkuun tai kitinään. Lasten itkemistä ja
itkuun vastaamista on viime vuosikymmeninä tutkittu melko paljon (yleiskatsauksen
tutkimuskirjallisuudesta esittävät esim. Burdelski & Cekaite 2021 sekä Cekaite &
Burdelski 2021; aikuisten itkemisestä ja siihen vastaamisesta ks. Hepburn & Potter
2007). Lasten itku tulkitaan usein hädän ilmaisuksi ja lohdutuksen tai avun pyytämi-
seksi (ks. Cekaite & Burdelski 2021: 329). Itkemiseen voi tilanteesta ja sen osallistujista
riippuen tulla responssiksi esimerkiksi kysymys, direktiivi, varoitus, kannanotto, uh-
kaus tai moite (Burdelski & Cekaite 2021: 359). Muutamissa tutkimuksissa on osoitettu,

että aikuiset voivat suhtautua lapsen itkkuun jonain tiettyinä toimintona esimerkiksi niemeten responsseissaan jonkin kielteisen tunteen (esim. ”Miksi olet vihainen?”) tai luonnehtien itkua jonkin tietyn toiminnon tekemisenä (esim. ”Mistä sinä valitat?”) (ks. Ceckaite & Burdelski 2021: 330). Meidän aineistomme tapaukset asettuvat osaksi jälkimmäistä ryhmää: lykkäysresponsseista ilmenee, että niiden tuottaja (aikuinen) tulkitsee lapsen itkun tai kitinän jonkin asian tai toiminnan pyytämiseksi. Tällaisia itkemisen saamia responsseja ei aiemmassa kirjallisuudessa tietääksemme ole dokumentoitu.

Lasten itkua ja muita äännelemissä voisi myös pitää niin kutsuttuina ei-leksikaalisina vokalisaatioina (engl. *non-lexical vocalisation*, Keevallik & Ogden 2020), jotka poikkeavat lasten sanallisista vuoroista sikäli, että ei-kielellisinä ilmauksina ne eivät ilmaise mitään tiettyä sisältöä. Tilanteessa ei siis välttämättä ole selvää, mitä lapsi on vailla. Lapsen itku ei myöskään näyttäyty yhtä selvästi etujäsenenä kuin sanallinen pyyntö: aineistossamme kaikki itkut ja ääntelyt eivät saa vastausta jälkeensä eivätkä siten välttämättä johda mihinkään. Niissä ei siis samalla tavalla ole toiminnan kaarta (tai sen alkua) näkyvissä kuin sanallisissa vuoroissa. Niissä tapauksissa, jotka sisällytimme kokoelmaamme, itkut ja kitinät kuitenkin saavat vastaukseksi lykkäysvuoron. Aikuinen siis tulkitsee niitä samaan tapaan kuin sanallisia pyyntöjä: hän suhtautuu niihin etujäsenenä, jotka asettavat tietynlaisen jälkijäsenen – pyyntöön vastaamisen – odotuksenmukaiseksi seuraavaksi toiminnoksi. Lykkäysvuorojen avulla aikuinen siirtää pyydetyn asian tai tekemisen toteuttamisen ajallisesti eteenpäin. Valtaosa (8/11) aineistomme itkusta ja kitinöistä, jotka saavat lykkäyksen responsseiksi, on korkeintaan 1-vuotiaan (eli vielä puhumattoman) lapsen tuottamia. Kolmessa tapauksessa itkijä kuitenkin on vanhempi, jo puhuva lapsi (2–4-vuotias). Näissä tapauksissa lapsi on kuitenkin juuri edellä tuottanut sanallisen pyynnön, johon aikuinen on jo vastannut lykkäyksellä. Nämä itkuvuorot aikuinen tulkitsee siis saman asian uudelleen pyytämiseksi.

Alla olevassa esimerkissä isä on juuri alkanut syöttää 1-vuotiaista Villeä. Ville istuu syöttötuolissa ruokapöydän päässä, ja isä istuu hänen vieressään penkillä. Äiti lukee olohuoneessa kahdelle vanhemmalle lapselle kirjaa. Kaksi lusikallista syötettyään isä huomaa, että hellan levy on päällä.

(6) 3 lasta: ”Ootappa Ville” (Keittiö_59:30)

- 01 ISÄ: hei onko levy: tarkotuksella sis päällä.
- 02 ÄIT: e:i oo.
- 03 ISÄ: m*ikähä- kuka se=on käyny laittaa.
*nousee pöydästä
- 04 ÄIT: eiku minä:- on tehny puuroa.*
isä *napsauttaa levyn pois päältä
- 05 (3.5) ((isä jää sivupöydän ääreen, katsonee kännykkää))
- 06 VIL: mmomm momm,
- 07 (1.0)
- 08 VIL: ***äähy ää, äää**.
*yrittää kääntyä syöttötuolissa isää kohti
- 09 (4.0)

10 VIL: m [mh
 11 ISÄ: [ootappa Ville.
 12 (0.3) ((Ville kääntyy kokonaan ja näkee isän))
 13 VIL: ähy ää, (0.2) äähähä, äähähä, (0.2)
 14 äh*ää
 isä *alkaa kävellä takaisin Villen luo

Isä nousee ruokapöydän äärestä ja käy napsauttamassa hellan levyn pois päältä (r. 3–4). Sen jälkeen hän jääkin sivupöydän ääreen seisomaan ja ilmeisesti katsoo kännykkää (selin kameraan). Lyhyen jokelluksen (r. 6) jälkeen Ville alkaa itkeä ja yrittää kääntyä syöttötuolissaan isää kohti (r. 8). Muutaman sekunnin tauon (r. 9) jälkeen Ville hymähtää (r. 10), ja lähes yhtä aikaa isä sanoo: *ootappa Ville* (r. 11). Tämä vuoro toimii lykkäyksenä, joka sisältää pyynnön odottaa sekä lapsen nimipuhuttelun. Vuoro ei eksplikoi, mitä lapsen pitää odottaa tai mitä isä tekee ensin; tilanteessa osallistujilla on yhteisymmärrys siitä, mikä kesken jäänyt toiminta on ja mitä lapsen pitää siis odottaa. *Ootappa Ville* ei myöskään eksplikoi, mitä isä tulkitsee lapsen itkun tarkemmin ilmaisevan – mutta vastaamalla lapselle isä osoittaa, että hän tulkitsee lapsen itkun itselleen suunnatuksi. Vuoron kuultuaan Ville kääntyy syöttötuolissa kokonaan, näkee isän sivupöydän ääressä (r. 12) ja alkaa uudestaan itkeä (r. 13–14), minkä jälkeen isä palaa Villen luo syöttämään tätä.

Seuraavassa esimerkissä lykkäysvuoro on pidempi ja kielentää tilanteesta enemmän. Äiti tuottaa sen kolmen kuukauden ikäisen Elias-vauvan hyvin vierojen äänteilyjen jälkeen. Katkelman alussa pöydän ääressä istuva 7-vuotias Jaakko kertoo äidille, miten kameroita käytetään, kun kuvataan *skuuttivideoita*. Äiti on juuri pyyhkinyt tiskipöydän ja seisoo ruokapöydän päässä Jaakkoa kuunnellen.

(7) 9 lasta: ”Ootappa hetki kö” (Olohuone JVC ilta_35:55)

01 JAA: esi[m skuuttivideoita, jos ne pannee
 02 ELI: [°pr̥r°
 03 JAA: jonne*kki [paikollee se.
 äit *kääntyy ja lähtee kävelemään vauvaa kohti
 04 ELI: [°krr°
 05 ÄIT: joo;
 06 JAA: ni jokku pann+ee tommo*se.
 eli +katse äitiin
 äit *saapuu vauvan luo,
 07 ÄIT: @↑no o*otappa hetki kö* [äit]i käy laittaa ↑saunan
 *koskee jalalla sitteriä
 *kääntyy ja lähtee vauvan luota,
 katse vielä vauvaan
 08 ELI: [°oäi°]
 09 ÄIT: p*ääälle.@
 *katse pois vauvasta, askelet pois keittiöstä

Elias-vauva istuu sittersissä eli vauvan keinuvassa istuimessa ruokapöydän vieressä lattialla ja ääntelee tuskin kuultavasti (r. 2 ja 4). Äiti kääntyy kävelemään ruokapöydän päästä vauvan luokse (r. 3) ja vastaa kävellessään Jaakolle *joo* (r. 5) osoittaen kuuntelevansa tätä ja ymmärtäneensä kerrotun (Sorjonen 2001: 238–242). Vauva kääntää katseensa äitiin jo hieman ennen kuin äiti saapuu sitterin luokse (r. 6). Äiti muuttaa puhueensa hellitteleväksi ja sanoo vauvaan katsoen: *no ootappa hetki kö äiti käy laittaa saunan päälle* (r. 7 ja 9). Tällä vuorollaan äiti tulkitsee vauvan haluavan häneltä jotakin ja lykkää tämän toteutumista ajallisesti eteenpäin. Toisin kuin esimerkissä 6 edellä, tässä äiti spesifioi ajan, joka vauvan pitää odottaa (*hetki*; ks. Surakka 2023), ja kertoo vielä, mitä hän tekee, ennen kuin orientoituu vauvaan (*käy laittaa saunan päälle*). Vauvan odottamisen pitäisi siis päättyä sitten, kun tämä toiminto on tehty. Jo puhuessaan vauvalle äiti lähtee kävelemään saunaan kohti mutta katsoo vielä vauvaan.

Edellisessä esimerkissä vauvan ääntely sai äidin tulemaan vauvan luokse. Seuraavassa esimerkissä lapsi (1-vuotias Ville) on leikkimässä lastenhuoneessa (paukuttamassa kulhoja lattiaan), kun äiti tulee hakemaan häntä vaipanvaihtoon. Äiti vaihtaa toisen kulhon Villen kädestä leluun ja nostaa Villen syliinsä. Toisesta kulhosta Ville pitää kovasti kiinni, mihin äiti reagoi myöntyvällä vuorolla *ota se mukkaa* (r. 1). Äiti kääntyy ja lähtee kävelemään vessaa kohti, jolloin Ville alkaa itkeä (r. 5).

(8) 3 lasta: ”Soittelemaa” (Lastenhuone_39:50)

```

01 ÄIT:  *ota se mukkaa.*
          >>*asettelee Villeä syliinsä
                    *kääntyy ovea kohti
02      (0.3) ((äiti lähtee kävelemään))
03 VIL:  .h
04 ÄIT:  m[ennää [(kat-)]
05 VIL:  [äh [äähy ] ähy ähyä [äh ]
06 ÄIT:  [↗a]a:t me*nnä uuestaan
                    *poski Villen
                    poskea vasten-->
07      soittelemaa sillä* ko otetaa sulta-@
                    -->*
08 äit  avaa vessan oven ja menee Villen kanssa sisälle

```

Villen alettua itkeä äiti sanoo hellittelevällä äänellä *saat mennä uuestaan soittelemaa sillä ko otetaa sulta-*, laittaen poskensa Villen poskea vasten (lohduttavasta kosketuksesta ks. Cekaite & Kvist Holm 2017). Villen itku loppuu heti, kun äiti alkaa puhua. Vuorollaan äiti ensinnäkin tulkitsee, että itkullaan Ville protestoi vaipanvaihtoon lähtöä ja ilmaisee, että haluaisi mennä takaisin *soittelemaa* kulholla. Vuoro sisältää siis pitkälle menevän tulkinnan ja lapsen mielen sisälle menevän oletuksen (engl. *action ascription*; ks. Levinson 2013) siitä, mitä lapsi itkullaan ilmaisee. Äiti lupaa, että lapsi saa palata leikkinsä pariin, kunhan vaippa on ensin vaihdettu. Hän siis lykkää keskeytetyn toiminnan jatkumisen siihen saakka, kun priorisoitu toiminta on saatu valmiiksi. Tässä kat-

kelmassa toimintojen hierarkisointi sekä normatiivisuuden luominen tulevat selkeästi ilmi: se, kumpi toiminta on tärkeämpi ja asetetaan etusijalle toiseen toimintaan nähden.

Aineistomme ei-leksikaalisten vokalisaatioiden jälkeen tuotetut lykkäysvuorot asetuvat siis jatkumolle sen suhteen, kuinka selvästi niistä käy ilmi, mitä aikuinen tulkitsee lapsen pyytävän. Vuoro *ootappa Ville* (esim. 6) ei eksplikoiki, mitä Ville oli (isän näkökulmasta) kitinäälläan pyytänyt, kun taas esimerkiksi vuoro *Ville, saat ihan kohta* ilmaisee, että lapsi saa *ihan kohta* sen, mitä hän olikin itkullaan pyytänyt. Välillä itku tai kitinä vaikuttaakin ilmaisevan lähinnä sitä, että lapsi kaipaa aikuisen huomiota (ja siten se on hyvin lähellä huomionkohdistinta [engl. *summons*], jossa puhuja kiinnittää vastaanottajan huomion ja usein myös valitsee vastaanottajan; ks. Eilittä ym. 2021). Eksplisiittisin itkua seuraava lykkäysvuoro aineistossamme on *saat mennä uuestaan soittellemmaa sillä ko otetaa sulta-* (esim. 8), jossa vanhempi ilmaisee selvästi, mitä olettaa lapsen itkullaan viestivän – sekä mitä tehdään ennen sitä (vaipanvaihto). Tällaiset lykkäykset ilmentävät vahvaa intersubjektiivisuutta: niiden avulla aikuinen osoittaa ymmärtävänsä (ja toisaalta tulkitsee) lapsen tunteita ja tarpeita.¹¹ Vuorojen avulla aikuinen sanallistaa lapsen haluja ja toiveita ja tekee lapsesta siten tilanteen aktiivisen osallistujan. Lykkäystilanteet luovatkin aikuiselle mahdollisuuden sanallistaa lapselle meneillään olevaa toimintaa ja siihen liittyviä seikkoja.

Ääntelyjen jälkeen tulevat lykkäysvuorot eroavat toisistaan myös siltä osin, ilmaistaanko niissä, mitä aikuinen tekee ennen lapsen vuoroon vastaamista, kuten yllä siteeratuissa esimerkeissäkkin näkyy: *ootappa Ville* ei kerro, kuinka kauan lapsen pitää odottaa, saati miksi, kun taas esimerkiksi vuoro *ootappa hetki kö äiti käy laittaa saunan päälle* sanallistaa selvästi, mitä vanhempi tekee ennen lapsen orientoitumista ja että siinä menee vain *hetki*.¹²

Tässä luvussa olemme analysoineet aikuisten lykkäysvuorojen sekventiaalista kontekstia ja osoittaneet, että vuorot esiintyvät lasten pyyntöjen, ilmoitusvuorojen ja sanattoman ääntelyn jälkeen; kaikki nämä vuorot aikuiset tulkitsevat avunvärväyksiksi. Seuraavassa luvussa analysoimme, miten lykkäysvuorojen kielellinen muoto heijastaa puhujan näkökulmaa ja orientaatiota meneillään olevaan tilanteeseen.

5 Lykkäysvuorojen kielelliset rakenteet – ilmausten kiteytyneisyydestä ja funktioista

Tässä luvussa analysoimme aineistomme lykkäysvuorojen kielellistä muotoa. Lykkäysvuorot (N = 41) voidaan jakaa neljään ryhmään niiden sisältämien elementtien perusteella (ks. taulukkoa 1 seur. sivulla): minimaaliset lykkäykset (N = 9; esim. *ootappa Ville; joo, hetkinen; kohta*), lykkäykset, jotka kielentävät lykättävän toiminnan (N = 8; esim. *joo kohta- kohta katotaan tarrahommia*), lykkäykset, jotka kielentävät priorisoidun toiminnan eli lykkäyksen syyn (N = 12; esim. *joo, mää teen vielä Jaakolle kaa-kauta*), sekä lykkäykset, jotka kielentävät sekä lykättävän että priorisoidun toimin-

11. Pienten lasten kehollisista pyynnöistä ja niiden tulkitsemisesta ks. Laakso 2021.

12. Hyvin pienten lasten ollessa kyseessä on tietysti toinen asia, mitä lapsi vuorosta ymmärtää.

nan (N = 12; esim. *käyään kohta tulostaan. (1.o) otetaan nämä pois, ennen ku Ville syö °ne°*). Minimaaliset lykkäykset sisältävät siis lähinnä pyynnön odottaa tai jonkin ajanilmauksen (kuten *hetkinen*), kun taas muissa kolmessa lykkäystyyppissä tilanteesta kiennetään enemmän (ks. esimerkkejä taulukosta 1).

Taulukko 1.

Lykkäystyytit. Usein esiintyvät kielenaineokset on merkitty kukin eri tavalla (lihavointi, alleviivaus, harmaa tausta ja kursivointi).

Lykkäystyyppi	Esimerkkivuroja
Minimaalinen (N = 9)	- <i>ko::hta?</i> - Sauli <i>kohta, (.) kohta</i>. - jo, <u>hetkinen</u>. - <i>oota. oota.</i> - <u>ootappa</u> Ville. - no <u>oo↑tappa</u> hetki.
Kielentää lykättävän (eli pyydetyn) toiminnan (N = 8)	- jo mää <i>kohta</i> pue sut. - jo <i>kohta- kohta</i> katotaan tarrahommia? - jo, Luka mää oon ihan <i>kohta</i> tekemässä sulle. ((voileivän)) - saatte <i>kohta</i> maistaa. ((piirakkaa)) - Ville, saat ihan <i>kohta</i>.
Kielentää priorisoidun toiminnan (eli lykkäyksen syyn) (N = 12)	- jo syyää ekka puuro. - jo <u>ootakko</u> mä otan Jonilta. ((ulkovaatteet pois)) - jo, mää teen vielä Jaakolle kaakauta. - Ilona! <u>oota</u> minä teen tämän pohjan. - Ville vähä aikaa viikataan, - ei vielä ku pittää Villelle syöttää vielä- (1.8) pilttiitä - @↑no <u>ootappa</u> <u>hetki</u> kö äiti käy laittaa ↑saunan päälle.@ - no nii. mutta tiäkkö mitä. nyt pittää sen aikaa <u>oottaa</u> että mää syötän vauvaa koska vauva ei jaksaa oott°aa°.
Kielentää sekä lykättävän että priorisoidun toiminnan (N = 12)	- <i>käyään kohta tulostaan. (1.o) otetaan nämä pois, ennen ku Ville syö °ne°</i> - jo mää laitan sitte kuhan tota, laitetaan nää kamerat päälle. - kato Villellä on kesken ni emmää voi lähtä vielä. - @s↑aa:t mennä uuestaan soittellemmaa sillä ko otetaa sulta-@ - no minäpä tu:un; <u>ootappa</u> nytte ku mulla oli (mehukan?) tissihommat kesken. - jo äiti tulee antaa teille jotaki (mut), katotaanpa. (2.o) mää laitan kuivuun nämä. - no voijaan siivota yhdessä sitte ku mää tuun ulkoa. mää nukutan Jonin tuossa. [...] saattaa mennä <u>hetki</u>

Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kaikenlaisia lykkäyksiä esiintyy kaikenlaisten etujäsenten – sekä pyyntöjen, ilmoitusvurojen että ääntelyjen – jälkeen.¹³ Nähdäksemme

13. Poikkeuksena on, että ilmoitusvurojen jälkeen ei esiinny minimaalisia lykkäyksiä. Tämä liittyy siihen, että ilmoitusvuorot ovat avunvärväyksiä hieman toisenlaisia kuin pyyntömuotoiset vuorot: yleistäen voisi sanoa, että ilmoitusmuotoiset avunvärväykset osoittavat puhujan orientoituvan avunvärväykseensä oikeutetumpana (ks. Craven & Potter 2010: *entitlement*) verrattuna pyyntömuotoisiin avunvärväyksiin. Vastaamalla ilmoitusvuoroon kielentämällä tilanteesta enemmän aikuinen siis osoit-

systematiikan puute lykkäystä edeltävän vuoron tyyppin ja lykkäyksen muodon välillä johtuu siitä, että lykkäys ei ole toiminto, jonka sitä edeltävä etujäsen tekee odotuksen mukaiseksi; sen sijaan lykkäys tuotetaan aina odotetun ja projisoidun toiminnon tilalla. Lykkäysvuoron muoto ja rakenne tuntuvatkin motivoituvan muista syistä, jotka heijastavat vuoron tuottajan orientaatiota meneillään olevaan tilanteeseen. Pohdimme tätä seuraavaksi tarkemmin erityisesti lykkäystyyppien kiteytyneisyyden näkökulmasta.

Kiteytyneellä ilmauksella (engl. *fixed / formulaic / crystallised expression*) tarkoitetaan kaavamaisista kielellistä ilmausta tai rakennetta, jonka merkitys on idiomaattinen ja ikään kuin enemmän kuin osiensa summa (Laury & Ono 2020a: 1 ja siinä mainitut lähteet). Fennistiikassa tämäntyyppisiä kielen rakenteita on tutkittu kognitiivisen ja konstruktioikieliopin piirissä¹⁴ sekä jonkin verran vuorovaikutuslingvistiikassa (ks. erityisesti Laury & Ono toim. 2020b). Vuorovaikutuslingvistisen tutkimuksen, johon oma tutkimuksemme pohjautuu, taustalla on idiomaattisen tai kaavamaisen kielenkäytön (engl. *formulaic language*) tutkimus, joka pohjaa diskurssifunktionaalisen kielitieteen sekä emergenssikieliopin teoriaan (Hopper 1987). Siinä kiteytyneillä ilmauksilla nähdään olevan keskeinen rooli kielen käytössä: ne syntyvät tuloksena ilmausten taa- jasta käytöstä (Bybee 2010), ja niiden avulla puhujien nähdään ensisijaisesti toteuttavan sosiaalisia toimintoja (Laury & Ono 2020a: 2). Nämä näkemykset kuvaavat hyvin myös lykkäysvuoroja ja niiden käyttöä vuorovaikutuksessa, minkä vuoksi lähestymme lykkäyksiä nyt tästä näkökulmasta.

Kiteytyneisyyttä on havaittu olevan eri asteista eri ilmauksissa: vahvasti kiteytyneiden ja kiteutumattomien (tai ns. vapaiden) ilmausten väliin asettuvat osittain kiteytyneet (engl. *semi-fixed*) ilmaukset, joissa jokin elementti voi vaihdella (ks. esim. Couper-Kuhlen & Etelämäki 2014; Laury, Helasvuo & Rauma 2020; Keevallik & Weatherall 2020; Vatanen, Suomalainen & Laury 2020). Kiteymiä käsittelevät tutkimukset ovat useimmiten ottaneet jonkin tietyn kielellisen ilmauksen lähtökohdakseen. Meillä lähtökohtana on kuitenkin sosiaalinen toiminto – lykkäys – ja tavoitteena analysoida ilmauksia, joita puhujat sen tekemiseen käyttävät. Täten tuomme lisää kielitieteellistä näkökulmaa keskustelunanalyysissa tyyppilliseen toimintojen ja käytänteiden tutkimukseen.¹⁵

Lykkäyskokoelmamme esimerkit edustavat pääosin osittain kiteytyneitä ilmauksia, joskin eri lykkäystyyppit asettuvat eri kohtiin kiteytyneisyyden jatkumolla. Kaikkein ki-

taa suurempaa selontekovelvollisuutta lapsen avunvärväyksen toteuttamisen lykkäämisestä. Toisin sanoen minimaalinen lykkäys olisi tilanteessa ehkä riittämätön. Lisäksi on mahdollista, että ilmoitusvuorojen potentiaalinen monifunktioisuus selittää niiden jälkeen tulevien lykkäysten eksplisiittisyyttä.

14. Käsite *konstruktio* (esim. Kotilainen 2007) ja tässä käyttämämme, vuorovaikutuslingvistiikassa yleistynyt käsite *kiteytynyt ilmaus* (tai *kiteymä*) ovat joiltain osin varsin lähellä toisiaan, joskin *kiteymät* ovat tyyppillisesti leksikaalisesti spesifimpiä kuin monet *konstruktioina* analysoidut rakenteet. Konstruktio voi viitata hyvin monenlaisiin kielen rakenteisiin (esim. Kotilainen 2007: 15–18). Oma tutkimuksemme liittyy ennen muuta vuorovaikutuslingvistiikan traditioon, minkä vuoksi puhumme tässä *kiteytyneistä ilmauksista*. Lykkäyskonstruktioinakin näistä rakenteista voisi kuitenkin puhua (vrt. Couper-Kuhlen & Etelämäki 2014 pyyntöjen ja tarjousten yhteydessä esiintyvistä työnjakokonstruktioista [engl. *division-of-labor constructions*]).

15. Artikkelimme liittyy erityisesti toimintojen muotoilun (engl. *action formation*) tutkimusperinteeseen. Lykkäystoimintojen tulkinnan (engl. *action ascription*) tarkempi analysointi ei tilan puutteen vuoksi tule tässä artikkelissa käsitellyksi. (Mainituista käsitteistä ks. Levinson 2013; Deppermann & Haugh 2022.)

teytyneimpiä ilmauksia aineistossamme ovat minimaaliset lykkäykset, jotka jakautuvat kolmeen eri alatyyppiin tai malliin: *kohta-*, *hetki(nen)-* ja *oota-*malleihin (vrt. taulukkoon 1). Kukin näistä sanoista on mallinsa ainoa pakollinen elementti; minimaalinen lykkäys voi siis koostua esimerkiksi pelkästä sanasta *kohta*. Sanat *kohta*, *hetki(nen)* ja *oota* ovat siis kiteytyneet ja konventionaalistuneet ilmaisemaan lykkäystä: sitä, että pyydettyyn asiaan palataan jonkin ajan päästä (*hetkinen-*lykkäyksistä ks. Teeri-Niknamoghdam & Surakka 2023; ks. myös Surakka 2023). Siten esimerkiksi *oota* implikoi 'odota, niin teen sen, mitä pyydät' (ks. esim. 5 ja 6), ja *kohta* implikoi 'teen kohta sen, mitä pyydät' (ks. alla esim. 9). Aineistomme perusteella väitämme, että minimaaliset lykkäykset kantavat merkityksiä, joita niihin on kiteytynyt, kun niitä on toistuvasti käytetty samalaisissa tilanteissa (ks. Bybee 2010). Puhujan ei tarvitse sanoittaa vuorossaan koko sitä semanttista sisältöä, jota lykkäys implikoi, vaan yksikin sana riittää siihen.¹⁶

Kohta-, *hetkinen-* ja *oota-*mallien mukaan muodostetuissa lykkäyksissä esiintyy myös valinnaisia elementtejä. Yksi niistä on partikkeli *joo* (esim. *joo, hetkinen*), joka kuittaa avunväräyksen kuulluksi ja ymmärretyksi mutta ei vielä sitoudu toteuttamaan sen relevantiksi tekemää toimintaa (Sorjonen 2001: 127–129; *joo*-partikkelin prosodiasta ks. Stevanovic 2012). Muita valinnaisia elementtejä ovat muut partikkelit (erityisesti liitepartikkeli *-pa*; esim. *ootappa Ville*), puhutteluilmaus (tyypillisesti nimi; esim. *Sauli kohta, kohta*) sekä minkä tahansa pakollisen elementin toisto (esim. *oota. oota*). Lisäksi *oota-* ja *hetki(nen)-*mallit voivat yhdistyä (esim. *no ootappa hetki*).

Seuraava esimerkki havainnollistaa kiteytyneitä minimaalisia lykkäyksiä, joista esimerkissä esiintyy sekä *oota-*tyyppinen että *kohta-*tyyppinen. Katkelmassa perheen äiti on hellan ääressä jakamassa ruokaa lasten lautasille. 1-vuotias Pihla seuraa tilannetta ja nimeää sisaruksiaan sitä mukaa kuin äiti annostelee ruokaa (r. 1, 3, 5 ja 15). 4-vuotias Sauli saapuu keittiöön ja värvää äitiään apuun, aluksi ilmoitusmuotoisella vuorolla (r. 2). Äiti on koko katkelman ajan selin Sauliin.

(9) 7 lasta: ”Minulle mehua äiti” (Keittiö GoPro ilta_25:35)

```
01 PIH: s:it[te Tapio?]
02 SAU: *[äiti minä] haluan [(-----)]--
      *kävelee eteisestä keittiöön-->
03 PIH: [Tapio,]
04 SAU: *(--[-----]--*+-) ((mumisee/sokeltaa))
      -->*kävelee ruokapöydän viertä koskien penkkiin
      -->*istuutuu penkille, nojaa päätä käteen
05 PIH: [Veikko?]
```

16. Kokoelmassamme on näitä vuoroja kuitenkin suhteellisen vähän, joten tulevan tutkimuksen tehtäväksi jää testata havaintomme laajemman aineiston valossa. *Hetkinen-*lykkäyksiä ovat kuitenkin analysoineet myös Teeri-Niknamoghdam & Surakka (2023), ja myös Surakka (2023) mainitsee vastaaventyypin *hetki*-sanän käytön. Huomattakoon lisäksi, että myös aiempi 'odota'-tyyppisten vuorojen tutkimus esittää samansuuntaisia väitteitä (ks. suomesta ja englannista Keisanen ym. 2014; englannista LeBaron & Jones 2002: 556; Neville 2004: 171–172; ranskasta Balthasar ym. 2007; Licoppe & Tuncer 2014; virosta Keevallik 2001).

06 ÄIT: mitä?

07 SAU: minu*lle mehua °äiti°.
 *kääntyy katsomaan äitiä

08 ÄIT: no oo↑tappa hetki.
 09 (3.0)

10 SAU: njää*:::, ((kitisee))
 *kääntyy nojaamaan käsillään pöytään peittäen kasvonsa

11 (0.5)

12 SAU: ää[:::]

13 ÄIT: [Sau]li kohta, (.) kohta.
 14 (5.0) ((äiti annostelee ruokaa,
 Sauli nojaa käsillään pöytään))

15 PIH: sitte MIJja?

Äidin *mitä* (r. 6) toimii avoimena korjausaloitteena (Haakana 2011), johon Sauli vastaa oletettavasti toistamalla aiemmin esittämänsä avunvärväyksen (rivillä 2 ilmoitusmuotoisena, mahdollisesti myös rivillä 4 vuorona, josta ei saa selvää). Rivin 7 avunvärväys on muodoltaan pyyntö (*minulle mehua äiti*), johon äiti vastaa lykkäyksellä pyytään poikaa odottamaan (*no ootappa hetki*, r. 8). Lykkäyksen syynä on mitä ilmeisimmin äidin meneillään oleva kehollinen toiminta (ruoan annostelu), joka ei mahdollista pyynnön yhtäaikaista toteuttamista. Lyhyehkön tauon jälkeen Sauli alkaa kitistä (r. 10 ja 12), minkä äiti tulkitsee aiemman pyynnön toistamisena. Äiti vastaa kitinään uudella lykkäyksellä, joka on tällä kertaa *kohta*-tyyppinen: *Sauli kohta, (.) kohta*. Tähän Sauli tyytyy ja jää odottamaan, kunnes äiti on saanut annosteltua ruoan lautasille ja vapautuu antamaan pojalle mehua.

Kolmen jäljellä olevan aineistomme lykkäystyyppin – lykättävän, priorisoidun tai kummankin toiminnon kielentävän lykkäyksen – voi katsoa edustavan osittain kiteytyneitä rakenteita. Tällaiset rakenteet määrittävät semanttisesti tilanteesta käsin¹⁷, ja ne(kin) ovat usein tunnistettavia vuorovaikutusstrategioita (Couper-Kuhlen & Etelämäki 2014; Keevallik & Weatherall 2020; Laury ym. 2020). Näistä kiteytyneimpiä ovat lykättävän (eli pyydetyn) toiminnan kielentävät lykkäykset (ks. esim. 1 ja 4), jotka sisältävät aina ajan adverbin *kohta*. Nämä lykkäykset muodostuvat lauseesta, jossa toimijana on joko pyytjä (*Ville, saat ihan kohta*) tai pyynnön vastaanottaja/toteuttaja (*joo mää kohta pue sut*; ks. esim. 4); lauseen finiittiverbi voi olla myös passiivimuotoinen ja toimija siten taka-alaistettu (*joo kohta- kohta katotaan tarrahommia*; ks. esim. 1). Valinnaisia elementtejä vuoroissa ovat partikkeli *joo*, puhutteluilmaus sekä *ihan-intensiteettipartikkeli*. Lykkäysvuoro *joo, Luka mää oon ihan kohta tekemässä sulle* (voileivän) sisältää nämä kaikki elementit.

17. Osittain kiteytyneet rakenne tarjoaa kehyksen, jossa on valinnaisia osia, jotka täytetään tilanteen mukaan. Suurin osa aiemmassa kirjallisuudessa käsitellyistä osittain kiteytyneistä ilmauksista sisältää jonkin tietyn kielenaineksen ja sen lisäksi valinnaisen, tilanteesta määrittävän osuuden (esim. Keevallik & Weatherall 2020; Laury ym. 2020). Omat esimerkkimme ovat vielä hieman vapaampia sisällöltään, mutta vuorojen sisällön systemaattisuuden vuoksi katsomme osittain kiteytyneen ilmauksen määritelmän kuitenkin soveltuvan niihin.

Priorisoidun toiminnan (eli lykkäyksen syyn) kielentävissä aineistoesimerkeissämme (ks. esim. 2 ja 7) ainoa pakollinen osa on kyseisen toiminnan ilmaiseva lause, jossa toimijana on pyynnön vastaanottaja (eli vuoron puhuja). Toimija voidaan ilmaista ensimmäisen persoonan (*joo ootakko mä otan Jonilta*) tai puhujaan viittaavan roolsubstantiivin avulla (*↑no ootappa hetki kö äiti käy laittaa ↑saunan päälle*; ks. esim. 7) tai epämääräisemmin joko yksipersonaisen passiivilauseen (*Ville vähä aikaa viikataan*) tai nollapersoonan avulla (*ei vielä ku pittää Villelle syöttää vielä- (1.8) pilttiitä*; ks. esim. 2). Valinnaisia elementtejä näissä lykkäyksissä ovat partikkeli *joo*, imperatiivi *oota* sekä puhutteluilmaus; *kohta*-adverbi ei näissä sen sijaan esiinny koskaan. Neljäs lykkäystyyppi on toisen ja kolmannen yhdistelmä: siinä kielennetään sekä lykättävä että priorisoitu toiminta, kumpikin omissa lauseissaan (*käyään kohta tulostaan. (1.0) otetaan nämä pois, ennen ku Ville syö °ne.°* sekä *s↑aa:t mennä uuestaan soitlemmaa sillä ko otetaa sulta-*; ks. esim. 3 ja 8). Tällainen lykkäys on eri tyypeistä kaikkein eksplisiittisin ja siten osoittanee vahvinta sitoutuneisuutta avunvärväykseen vastaamiseen – joskin kaikki kolme osittain kiteytyntä lykkäystyyppiä ilmaisevat minimaalisia lykkäyksiä vahvempaa sitoutumista pyydetyn toiminnan toteuttamiseen (vrt. Thompson, Fox & Couper-Kuhlen 2015: 247).

Lykkäystyyppin valinnalla ja sillä, onko ilmaus vahvasti kiteytynyt vai osittain kiteytynyt, puhuja vaikuttaa siihen, mitä tilanteen yksityiskohtaa hän korostaa ja mihin suuntaa vastaanottajan huomion. Teemme tästä aiheesta kolme huomiota. Ensimmäkin aineiston valossa vaikuttaa siltä, että mitä eksplisiittisempi ja kiteytymättömämpi lykkäysvuoro on (erityisesti lykkäykset, joissa mainitaan sekä lykättävä että priorisoitu toiminta), sitä selvemmin se priorisoi ja arvottaa eri toimintalinjoja suhteessa toisiinsa. Mikä asia tehdään ensin, ja mikä voi ja saa odottaa? Näin lykkäysvuorojen avulla lasta sosiaalistetaan ja opastetaan meneillään olevan tilanteen ominaispiirteisiin, esimerkiksi liittyen monitoimintaan, sosiaaliseen järjestykseen ja (perhe-)elämää koskeviin moraalisuus- ja normatiivisuuskysymyksiin.

Toiseksi aineistomme viittaa siihen, että mitä kiteytyneempi ilmaus on, sitä vähemmän se ilmentää puhujan selontekovelvollisuutta ja päinvastoin. Kiteytyneimmissä rakenteissa on vain vähän muuntelun mahdollisuuksia, ja siten niiden käyttäjällä on vähemmän mahdollisuuksia ilmaista omaa toimijuuttaan vuorossaan. Samalla kiteytyneimmät lykkäysvuorot osoittavat puhujan deontista auktoriteettia (ks. Stevanovic & Peräkylä 2012) vahvimmin: aikuisen ei tarvitse selittää, miksi pyydettyä asiaa lykätään, vaan hän vain päättää niin. Osittain kiteytyneet, semanttisesti määrittyneet rakenteet taas ovat muodoltaan suhteellisen vapaita, ja niiden käyttäjä pystyykin ilmaisemaan toimijuuttaan esimerkiksi sisällyttämällä lykkäysvuoroonsa tilanteeseen liittyviä selontekoja, vaikkapa perusteluja sille, minkä toiminnon edistämisen hän priorisoi monitoimintatilanteessa (ks. Vatanen & Haddington 2023). Hyvä esimerkki tästä on lykkäysvuoro *käyään kohta tulostaan. (1.0) otetaan nämä pois, ennen ku Ville syö °ne.°*, jossa isä perustelee toimintavalintansa (lattian lakaisu värityskuvien tulostamisen sijaan) lattialla konttaavan vauvan turvallisuudella. Vaikuttaakin siltä, että kielen rakenteiden kiteytyneisyys ja vuorovaikutustoiminnan selontekovelvollisuuden osoittaminen ovat käänteisessä suhteessa toisiinsa: kun toista on enemmän, toista on vähemmän.

Kolmanneksi lykkäysvuoron kielellinen muoto (esim. ajan adverbien käyttö) ja kiteytyneisyys viestivät eri tavoin, milloin paluu lykättyyn asiaan tapahtuu ja kuinka

vahvasti paluuseen sitoudutaan ja pyydetty asia luvataan tehdä. Tässä suhteessa lykkäyksiä voi tarkastella vertaamalla niitä lupauksiin. Lupaus on yksi niistä toiminnoista, joita avunvärväysten jälkeen esiintyy (Vatanen 2023). Aineistossamme esiintyvissä lupauksissa ei ole ajanilmauksia, eikä niissä kielennetä, mitä pyydettyä toimintoa ennen tehdään (esim. *joo Emma tullee*).¹⁸ Ne ovat siis erilaisia toimintoja kuin lykkäykset. Lykkäyksiinkin liittyy lupaus myöhemmästä paluusta pyydettyyn toimintoon (Keisanen ym. 2014), mutta niissä myös selvästi indikoidaan, että pyyntöä ei toteuteta heti. Lykkäykseen liittyvän lupauksen näyttäisi sekventiaalisesti todistavan se, että lykkäyksen jälkeen ei useinkaan tule esimerkiksi uutta pyyntöä samasta asiasta. Avunvärväyksen tuottaja ja lykkäyksen vastaanottaja siis tyytyy lykkäykseen responsina, mikä näyttäisi osoittavan hänen orientaatiotaan siihen, että asiaan on luvattu palata myöhemmin. Lykkäyksen ja lupauksen välinen raja kaipaasi kuitenkin lisätutkimuksia.

6 Yhteenveto ja pohdinta

On varsin yleistä, että lapset pyytävät vanhemmiltaan jotain (esim. esinettä tai apua), kun vanhempi on tekemässä jotain muuta. Tällaisissa monitoimintatilanteissa vanhemmat voivat lykätä pyydettyä asiaa tai avunvärväykseen vastaamista lykkäysvuoroilla (esim. *oota, oota hetki, hetkinen* tai *kohta*). Tässä tutkimuksessa olemme ottaneet lähtökohdaksi tällaiset vanhempien lykkäysvuorot. Tutkimuksemme aineisto koostuu lapsiperheissä kuvatuista videonauhoituksista ja menetelmänä on käytetty multimodaalista keskusteluanalyysia ja vuorovaikutuslingvistiikkaa. Olemme selvittäneet ensinnäkin, minkälaisiin vuoroihin lykkäykset vastaavat, eli olemme tutkineet lykkäysvuorojen sekventiaalista esiintymisympäristöä. Toiseksi olemme selvittäneet lykkäysvuorojen kielellisiä rakenteita ja pohtineet niiden kiteytyneisyyttä.

Vanhempien lykkäysvuorot esiintyvät lasten pyyntöjen, deklaratiivisten ilmoitusvuorojen ja sanattoman ääntelyn jälkeen; kaikki nämä vuorot vanhemmat tulkitsevat avunvärväyksiksi. Lykkäysvuoroilla lykätään pyydetyn toiminnon toteuttaminen myöhempään ajankohtaan.¹⁹ Vuorovaikutuksen sekventiaalisuuden näkökulmasta tutkimamme lykkäysvuorot ovatkin mielenkiintoisia: ne eivät ole odotuksenmukaisia vierusparien jälkijäseniä vaan tulevat sellaisen toiminnon sijaan, jonka edeltävä vuoro on tehnyt odotuksenmukaiseksi. Toisin sanoen lykkäykset eivät esimerkiksi vastaa pyyntöön toteuttamalla pyyntöä vaan lykkäävät toteuttamisen myöhemmäksi.

Lykkäykset siis rikkovat sekä etujäsenen määrittelemää odotusta relevantista jälkijäsenestä (ns. sekventiaalista implikaatiota) että vuorovaikutuksen progressiivisuuden vaatimusta eli toiminnan edistämisen odotuksenmukaisuutta (Stivers & Robinson 2006). Ne eivät toteuta odotuksenmukaista jälkijäsentä eivätkä edistä me-

18. Lapsen *pyyhkimään*-pyynnön jälkeen tulevassa vastauksessa *joo Emma tullee* kielennetään pyydetty asia ja samalla sitoudutaan sen tekemiseen. Vuoro ei kuitenkaan sanoita pyydetyn toiminnon ajallista lykkäämistä eteenpäin. Todellisuudessa näissäkin tapauksissa pyynnön toteuttaminen voi kuitenkin viedä jonkin aikaa eikä välttämättä tapahdu heti.

19. Lapsen sanaton ääntely ei tietenkään sisällöllisesti pyydä mitään, mutta lykkäykset osoittavat vanhempien orientoituvan ääntelyyn toimintona (avunvärväyksenä), joka edellyttää heiltä responsia.

neillä olevaa toimintaa vaan pysäyttävät sen. Samalla tutkimuksemme kuitenkin vahvistaa aikaisempaa tutkimusta niin sanotusta havaittavasta poissaolosta (engl. *noticeable absence*) (esim. Schegloff 2007: 19–21) sekä keskustelun sekventiaalisuuden ja vuorovaikutuksen progressiivisuuden vaatimuksesta hieman kiertotietä: lykkäämällä odotuksenmukaisen toiminnon ajallisesti eteenpäin lykkäyksen tuottaja tekee näkyväksi, että kyseinen toiminto olisi ollut relevantti mutta tulee (tällä hetkellä) puuttumaan. Usein lykkäyksen kielellinen muoto myös osoittaa puhujan selontekovelvollisuutta siitä, että aloitettu toimintalinja ei jatku odotetulla tavalla (ks. myös Vatanen & Haddington 2023).

Aineistomme osoittaa, että lykkäykset ovat keino neuvotella eri toimintalinjojen (tärkeys)järjestyksestä tilanteissa, joissa tapahtuu paljon samaan aikaan. Niiden avulla priorisoidaan lykkäyksen tuottajan huomion kohteena olevan toimintalinjan edistäminen toisen sijaan. Lykkäysvuoroilla näyttäisi myös usein olevan moraalinen ja normatiivinen ulottuvuus: niiden avulla voidaan esimerkiksi ilmaista, että vauvan syöttäminen on kiireellisempi ja tärkeämpi asia kuin tarrojen etsiminen isosiskolle, vaikka olisikin odotuksenmukaista vastata lapsen pyyntöön saada tarra heti. Aineisto näyttäisikin osoittavan, että lykkäystoimintojen jälkeen on odotuksenmukaista antaa aikaa ja tilaa sille toiminnolle tai asialle, joka priorisoidaan avunvärväykseen vastaamisen sijaan. Lykkäysten jälkeen tulevien vuorojen tarkempi analyysi on kuitenkin tulevaisuuden tutkimuksen tehtävä. Olisi esimerkiksi mielenkiintoista tutkia tarkemmin, minkälaisia lykkäyksen jälkeen tulevat samaan linjaan asettuvat ja affiliatiiviset (eli myötäilevät) vuorot ovat, tai toisaalta minkälaisia ovat erilinjaiset ja ei-affiliatiiviset (eli myötäilemättömät) vuorot.

Se, että aineistomme edustaa lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta, voi vaikuttaa saamiimme tuloksiin. On mahdollista ja ehkä jopa todennäköistä, että artikkelissa kuvatut lykkäysvuorot ovat tyypillisiä nimenomaan lasten ja aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa. Lykkäysten avulla aikuisten voi ajatella sosiaalistavan lapsia arkisen elämän lainalaisuuksiin ja moraalisiin valintoihin, joista aikuisten voi olettaa olevan jo tietoisia. Erityisesti kaikkein eksplisiittisimpiä lykkäysvuoroja tuskin tuotettaisiin kahden tasavertaisen aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa – mutta tätäkin pitäisi tutkia sopivan aineiston avulla.

Tutkimuksemme tarjoaa tuoreen näkökulman myös vuorovaikutuslingvistiseen tutkimukseen kielen rakenteista. On mielenkiintoista, että lykkäyksen kielellinen muoto ei motivoitu edellisestä vuorosta, kuten esimerkiksi kysymys–vastausvieruspareissa, joissa etujäsenen kielellinen muoto vaikuttaa jälkijäsenen muotoon. Sen sijaan lykkäysvuorojen muotoilu näyttäisi yleisemmin heijastavan niiden tuottajan näkökulmaa ja orientaatiota tilanteeseen. Toisin sanoen aikuinen voi lykkäyksen kielellisellä muodolla ja sisällöllä viestittää yhden toimintalinjan priorisointia toisen kustannuksella, sosiaalistaa lasta vuorovaikutustilanteeseen liittyviin moraalisiin ja normatiivisiin odotuksiin, osoittaa selontekovelvollisuutta toimintavalinnastaan sekä sitoutumista avunvärväyksen aloittamaan toimintalinjaan palaamiseen ja sen viemiseen loppuun myöhemmin. Nämä seikat nähdäksemme heijastavat ja luovat lykkäysten luonnetta toiminnan ja vuorovaikutuksen etenemistä jäsentävinä toimintoina sekvenssijäsennyksen reunamilla.

Lopuksi tutkimuksemme täydentää aikaisempaa kiteytyneiden rakenteiden tutkimusta pohtimalla kiteytyneisyyttä sosiaalisesta toiminnosta käsin. Tuloksemme osoittavat, että lykkäysvuoro voi olla kielelliseltä rakenteeltaan joko vahvasti tai osittain kiteytynyt. Minimaaliset lykkäykset (esim. *kohta* tai *oota*) ovat kaikkein kiteytyneimpiä, ja niihin voi liittyä joitakin valinnaisia elementtejä (esim. *joo*-partikkeli). Osittain kiteytyneissä lykkäysvuoroissa esiintyy minimaalisistakin lykkäyksistä löytyviä elementtejä, mutta niiden keskeisimpiä osia ovat lykättävän ja/tai priorisoidun toiminnan kielentämiset. Nämä havainnot näyttäisivät osoittavan, että vuorovaikutustilanteella ja puhujan orientaatiolla, liittyen esimerkiksi toiminnan priorisointiin, selontekovelvollisuuteen ja sitoutumiseen, on suuri merkitys kiteytyneen ilmauksen tuottamisen ja muodon kannalta.

Lähteet

- BALTHASAR, LUKAS – BRUXELLES, SYLVIE – MONDADA, LORENZA – TRAVERSO, VERONIQUE 2007: Variations interactionnelles et changement catégoriel. L'exemple de 'attends'. – Michelle Auzanneau (toim.), *La mise en oeuvre des langues dans l'interaction* s. 299–320. Paris: L'Harmattan.
- BURDELSKI, MATTHEW – CEKAITE, ASTA 2021: Pragmatics of crying in adult-child interactions. Introduction to special issue. – *Journal of Pragmatics* 186 s. 358–363.
- BYBEE, JOAN 2010: *Language, usage and cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CEKAITE, ASTA 2015: The coordination of talk and touch in adults' directives to children. Touch and social control. – *Research on Language and Social Interaction* 48 (2) s. 152–175.
- CEKAITE, ASTA – BURDELSKI, MATTHEW 2021: Crying and crying responses. A comparative exploration of pragmatic socialization in a Swedish and Japanese preschool. – *Journal of Pragmatics* 178 s. 329–348.
- CEKAITE, ASTA – KVIST HOLM, MALVA 2017: The comforting touch. Tactile intimacy and talk in managing children's distress. – *Research on Language and Social Interaction* 50 (2) s. 109–127.
- COUPER-KUHLEN, ELIZABETH – ETELÄMÄKI, MARJA 2014: On divisions of labor in request and offer environments. – Paul Drew & Elizabeth Couper-Kuhlen (toim.), *Requesting in social interaction* s. 115–144. Amsterdam: John Benjamins.
- COUPER-KUHLEN, ELIZABETH – SELTING, MARGRET 2018: *Interactional linguistics. Studying language in social interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CRAVEN, ALEXANDRA – POTTER, JONATHAN 2010: Directives. Entitlement and contingency in action. – *Discourse Studies* 12 (4) s. 419–442.
- DEPPERMAN, ARNULF – HAUGH, MICHAEL 2022: Action ascription in social interaction. – Arnulf Deppermann & Michael Haugh (toim.), *Action ascription in interaction* s. 3–28. Cambridge: Cambridge University Press.
- DREW, PAUL – COUPER-KUHLEN, ELIZABETH 2014: Requesting. From speech act to recruitment. – Paul Drew & Elizabeth Couper-Kuhlen (toim.), *Requesting in social interaction* s. 1–34. Amsterdam: John Benjamins.
- EILITTÄ, TIINA – HADDINGTON, PENTTI – VATANEN, ANNA 2021: Children seeking the driver's attention in cars. Position and composition of children's summons turns and children's rights to engage. – *Journal of Pragmatics* 178 s. 175–191.

- EILITTÄ, TIINA – VATANEN, ANNA 2023: Children's self-repeated summonses to adults. Pursuing responses and creating favourable conditions for interaction. – *Gesprächsforschung* 24 s. 1–25.
- ERVIN-TRIPP, SUSAN 1982: Structures of control. – Louise C. Wilkinson (toim.), *Communicating in the classroom* s. 27–47. Bingley: Emerald Group Publishing.
- FOX, BARBARA 2015: On the notion of pre-request. – *Discourse Studies* 17 (1) s. 41–63.
- GOODWIN, CHARLES – GOODWIN, MARJORIE HARNES 1992: Context, activity and participation. – Peter Auer & Aldo di Luzio (toim.), *The contextualisation of language* s. 77–99. Amsterdam: John Benjamins.
- GOODWIN, MARJORIE HARNES 2006: Participation, affect, and trajectory in family directive/response sequences. – *Text & Talk* 26 (4/5) s. 515–543.
- HAAKANA, MARKKU 2011: *Mitä* ja muut avoimet korjausaloitteet. – *Virittäjä* 115 (1) s. 36–67.
- HADDINGTON, PENTTI – KEISANEN, TIINA – MONDADA, LORENZA – NEVILLE, MAURICE 2014: Towards multiactivity as a social and interactional phenomenon. – Pentti Haddington, Tiina Keisanen, Lorenza Mondada & Maurice Neville (toim.), *Multiactivity in social interaction. Beyond multitasking* s. 3–32. Amsterdam: John Benjamins.
- HADDINGTON, PENTTI – EILITTÄ, TIINA – KAMUNEN, ANTTI – KOHONEN-AHO, LAURA – RAUTIAINEN, IRA – VATANEN, ANNA (toim.) 2023: *Complexity of interaction. Studies in multimodal conversation analysis*. Cham: Palgrave-Macmillan.
- HEPBURN, ALEXA – POTTER, JONATHAN 2007: Crying receipts. Time, empathy, and institutional practice. – *Research on Language and Social Interaction* 40 (1) s. 89–116.
- HERITAGE, JOHN 1996 [1984]: *Harold Garfinkel ja etnometodologia*. Kääntäneet Ilkka Arminen, Outi Paloposki, Anssi Peräkylä, Sanna Vehviläinen ja Soile Veijola. Jyväskylä: Gummerus.
- HERITAGE, JOHN 2012: Epistemics in action. Action formation and territories of knowledge. – *Research on Language and Social Interaction* 45 (1) s. 1–29.
- HOPPER, PAUL 1987: Emergent grammar. – *Proceedings of the Thirteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society* 13 s. 139–157.
- JEFFERSON, GAIL 2004: Glossary of transcript symbols with an introduction. – Gene Lerner (toim.), *Conversation analysis. Studies from the first generation* s. 13–31. Amsterdam: John Benjamins.
- KEEVALLIK, LEELO 2001: Tracing grammaticalization of *oota* 'wait' in Estonian conversation. – Ilona Tragel (toim.), *Papers in Estonian Cognitive Linguistics* s. 119–144. Tartu: Tartu Ülikool.
- KEEVALLIK, LEELO – OGDEN, RICHARD 2020: Sounds on the margins of language at the heart of interaction. – *Research on Language and Social Interaction* 53 (1) s. 1–18.
- KEEVALLIK, LEELO – WEATHERALL, ANN 2020: 'I understand'-initiated formulations of the other. A semi-fixed claim to the intersubjective. – Ritva Laury & Tsuyoshi Ono (toim.), *Fixed expressions. Building language structure and social action* s. 11–40. Amsterdam: John Benjamins.
- KEISANEN, TIINA – RAUNIOMAA, MIRKA – HADDINGTON, PENTTI 2014: Suspending action. From simultaneous to consecutive ordering of multiple courses of action. – Pentti Haddington, Tiina Keisanen, Lorenza Mondada & Maurice Neville (toim.), *Multiactivity in social interaction. Beyond multitasking* s. 110–133. Amsterdam: John Benjamins.
- KENDRICK, KOBIN H. – DREW, PAUL 2016: Recruitment. Offers, requests, and the organization of assistance in interaction. – *Research on Language and Social Interaction* 49 s. 1–19.
- KOSHIK, IRENE 2014: 'Wait'. Stopping and redirecting a problematic course of action. *Esitelmä*

- konferenssissa The 4th International Conference on Conversation Analysis. UCLA, Los Angeles, 25.–29.6.2014.
- KOTILAINEN, LARI 2007: *Konstruktioiden dynamiikkaa*. Helsingin yliopisto.
- KURHILA, SALLA – LILJA, NIINA 2017: Toisto ja korjauksen rajat. – *Virittäjä* 121 (2) s. 213–243.
- KÄÄNTÄ, LEILA – HADDINGTON, PENTTI 2011: Johdanto multimodaaliseen vuorovaikutukseen. – Pentti Haddington & Leila Kääntä (toim.), *Kieli, keho ja vuorovaikutus. Multimodaalinen näkökulma sosiaaliseen toimintaan* s. 11–45. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAAKSO, MINNA 2021: Learning to request in interaction. Intersubjective development of children's requesting between one and five years. – Jan Lindström, Ritva Laury, Anssi Peräkylä & Marja-Leena Sorjonen (toim.), *Intersubjectivity in action* s. 349–371. Amsterdam: John Benjamins.
- LAURY, RITVA – HELASVUO, MARJA-LIISA – RAUMA, JANICA 2020: When an expression becomes fixed. *Mä ajattelin että* 'I thought that' in spoken Finnish. – Ritva Laury & Tsuyoshi Ono (toim.), *Fixed expressions. Building language structure and social action* s. 133–166. Amsterdam: John Benjamins.
- LAURY, RITVA – ONO, TSUYOSHI 2020a: Introduction. – Ritva Laury & Tsuyoshi Ono (toim.), *Fixed expressions. Building language structure and social action* s. 1–9. Amsterdam: John Benjamins.
- (toim.) 2020b: *Fixed expressions. Building language structure and social action*. Amsterdam: John Benjamins.
- LEBARON, CURTIS – JONES, STANLEY E. 2002: Closing up closings. Showing the relevance of the social and material surround to the completion of interaction. – *Journal of Communication* 52 (3) s. 542–565.
- LEVINSON, STEPHEN 2013: Action formation and ascription. – Jack Sidnell & Tanya Stivers (toim.), *The handbook of conversation analysis* s. 103–130. Chichester: Wiley-Blackwell.
- LICOPPE, CHRISTIAN – TUNCER, SYLVAINÉ 2014: Attending to a summons and putting other activities 'on hold'. Multiactivity as a recognisable interactional accomplishment. – Pentti Haddington, Tiina Keisanen, Lorenza Mondada & Maurice Nevile (toim.), *Multiactivity in social interaction. Beyond multitasking* s. 167–190. Amsterdam: John Benjamins.
- MAYNARD, DOUG W. 1997: The news delivery sequence. Bad news and good news in conversational interaction. – *Research on Language and Social Interaction* 30 (2) s. 93–130.
- MONDADA, LORENZA 2014: The temporal orders of multiactivity. Operating and demonstrating in the surgical theatre. – Pentti Haddington, Tiina Keisanen, Lorenza Mondada & Maurice Nevile (toim.), *Multiactivity in social interaction. Beyond multitasking* s. 33–75. Amsterdam: John Benjamins.
- 2016: Challenges of multimodality. Language and the body in social interaction. – *Journal of Sociolinguistics* 20 (3) s. 336–366.
- 2018: Conventions for transcribing multimodality. <https://www.lorenzamondada.net/multimodal-transcription> (1.2.2023).
- MONDADA, LORENZA – SVENSSON, HANNA – SCHEPEN, NYNKE VAN 2015: 'Why that not now'. Participants' orientations towards several organizational layers in social interaction. – *Bulletin VALS/ASLA* 101 s. 51–71.
- NEVILLE, MAURICE 2004: *Beyond the black box. Talk-in-interaction in the airline cockpit*. Aldershot: Ashgate.
- RAEVAARA, LIISA 1997: Vierusparit. Esimerkkinä kysymys ja vastaus. – Liisa Tainio (toim.),

- Keskusteluanalyysin perusteet* s. 75–92. Tampere: Vastapaino.
- ROSSI, GIOVANNI 2018: Composite social actions. The case of factual declaratives in everyday interaction. – *Research on Language and Social Interaction* 51 (4) s. 379–397.
- ROSSI, GIOVANNI – FLOYD, SIMEON – ENFIELD, NICK J. 2020: Recruitments and pragmatic typology. – Simeon Floyd, Giovanni Rossi & Nick J. Enfield (toim.), *Getting others to do things. A pragmatic typology of recruitments* s. 1–23. Berlin: Language Science Press.
- ROUHIKOSKI, ANU 2021: *Direktiivien variaatio. Pyyntöt, neuvot ja ohjeet asiakaspalvelutilanteissa*. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-7367-6>.
- SCHEGLOFF, EMANUEL A. 1996: Confirming allusions. Toward an empirical account of action. – *American Journal of Sociology* 102 (1) s. 161–216.
- 1997: Practices and actions. Boundary cases of other-initiated repair. – *Discourse Processes* 23 (3) s. 499–545.
- 2007: *Sequence organization in interaction. A primer in conversation analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SEARLE, JOHN R. 1975: Indirect speech acts. – Peter Cole & Jerry L. Morgan (toim.), *Syntax and semantics* 3 s. 59–82. New York: Academic Press.
- SORJONEN, MARJA-LEENA 2001: *Responding in conversation. A study of response particles in Finnish*. Amsterdam: John Benjamins.
- 2002: Recipient activities. The particle *no* as a go-ahead response in Finnish conversations. – Cecilia E. Ford, Barbara A. Fox & Sandra A. Thompson (toim.), *The language of turn and sequence* s. 165–195. New York: Oxford University Press.
- STEENSIG, JAKOB – HEINEMANN, TRINE 2014: The social and moral work of modal constructions in granting remote requests. – Paul Drew & Elizabeth Couper-Kuhlen (toim.), *Requesting in social interaction* s. 145–170. Amsterdam: John Benjamins.
- STEVANOVIC, MELISA 2012: Prosodic salience and the emergence of new decisions. On approving responses to proposals in Finnish workplace interaction. – *Journal of Pragmatics* 44 s. 843–862.
- STEVANOVIC, MELISA – LINDHOLM, CAMILLA (toim.) 2016: *Keskusteluanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Tampere: Vastapaino.
- STEVANOVIC MELISA – PERÄKYLÄ ANSSI 2012: Deontic authority in interaction. The right to announce, propose, and decide. – *Research on Language and Social Interaction* 45 (3) s. 297–321.
- STIVERS, TANYA – ROBINSON, JEFFREY D. 2006: A preference for progressivity in interaction. – *Language in Society* 35 (3) s. 367–392.
- STIVERS, TANYA – ROSSANO, FEDERICO 2010: Mobilizing response. – *Research on Language and Social Interaction* 43 (1) s. 3–31.
- SURAKKA, MAIJA 2023: Havaintoja *hetki*-sanan diskursiivisista käytöistä puhutussa suomen kielessä. – *Virittäjä* 127 (4) s. 598–611. <https://doi.org/10.23982/vir.120182>.
- TAINIO, LIISA (toim.) 1997: *Keskusteluanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino.
- TEERI-NIKNAMMOGHADAM, KRISTA – SURAKKA, MAIJA 2023: Hetkinen, mitä tällä tehdään? *Hetkinen*-sana vuorovaikutuksen jäsentäjänä. – *Puhe ja kieli* 43 (3) s. 131–146. <https://doi.org/10.23997/pk.142774>.
- THOMPSON, SANDRA – FOX, BARBARA – COUPER-KUHLEN, ELIZABETH 2015: *Grammar in everyday talk. Building responsive actions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- VATANEN, ANNA 2023: Vuorovaikutus ja monitoiminta lapsiperheen arjessa. Kieli sosiaalisen toiminnan resurssina pyyntösekvensseissä. – Laura Kanto, Minnaleena Toivola, Anu Martikainen, Irina Savolainen & Essi Vastamäki (toim.), *Kieli elämän eri vaiheissa. Näkökulmia*

- kielen moninaisuuteen*. s. 47–59. Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys ry:n julkaisu 55.
- VATANEN, ANNA – HADDINGTON, PENTTI 2023: Multiactivity in adult-child interaction. Accounts resolving conflicting courses of action in request sequences. – *Text & Talk* 43 (2) s. 263–290.
- VATANEN, ANNA – SUOMALAINEN, KARITA – LAURY, RITVA 2020: The Finnish projector phrase *se että* as a fixed expression. – Ritva Laury & Tsuyoshi Ono (toim.), *Fixed Expressions. Building language structure and social action* s. 167–202. Pragmatics and Beyond New Series 315. Amsterdam: John Benjamins.
- VILKUNA, MARIA 1992: *Referenssi ja määräisyys suomenkielisten tekstien tulkinnassa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <https://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php> (21.9.2023).
- WOOTTON, ANTHONY J. 1981a. The management of grantings and rejections by parents in request sequences. – *Semiotica* 37 (1/2) s. 59–89.
- 1981b: Two request forms of four year olds. – *Journal of Pragmatics* 5 s. 511–523.
- 1997: *Interaction and the development of mind*. Cambridge: Cambridge University Press.

SUMMARY

“Wait a moment”. Suspensions in recruitment sequences in family interaction

This article studies social interaction in Finnish families with children. The analysis focuses on parents' suspension turns (e.g., *oota* 'wait', *oota hetki* 'wait a moment', *hetkinen* 'small moment' or *kohta* 'soon') as responses to children's recruitments (e.g., *minulle mehua äiti* 'juice for me, mum'). The methods used in the article are multimodal conversation analysis and interactional linguistics. The findings are based on 41 suspension turns gleaned from video recordings collected in five families. The suspensions produced by parents mostly occur in multiactivity situations, in which the parents are already engaged in another activity when the child produces the recruitment. The analysis is divided into two parts. The first part focuses on the actions that precede suspensions. It shows that the parents' suspensions follow children's requests, announcements, and non-verbal vocalisations (e.g. crying); with these turns, the children recruit the adult to help or request something from them. The parents' suspensions postpone a granting response to the recruitments. Thus, they are not an expected second pair-part to a first pair-part and breach the preference for the progressivity of action. The analysis also shows that the suspensions do two things at once: they postpone the expected action until a later point in time and organise multiactivity. They are also used to negotiate the (appropriate) order of actions.

The second part of the analysis examines the linguistic structure of the suspension turns and considers their fixedness. Some of the suspensions are minimal (e.g., *kohta* 'soon' and *no ootappa hetki* 'wait a moment') while others verbalise some aspect of the ongoing situation: either the adult's current activity (e.g., *joo ootakko mä otan Jonilta* 'yeah wait until I take off Joni's'), the activity requested by the child (e.g., *joo määh kohta pue sut* 'yeah I'll get you dressed in a minute') or both of these. The article suggests that these turns form either fixed or semi-fixed expressions. The variation in fixedness seems to be connected to socialisation (how the child is socialised within the given situation) and accountability (of the producer of the suspension, concerning the suspended activity). Consequently, the structure of the suspensions is not motivated by the previous turn (as in second pair-parts) but by their producer's perspective and orientation to the ongoing situation.

Oota pikku hetki. Lykkäykset avunvärväysseksensseissä perhevuorovaikutuksessa

Artikkelissa tutkitaan vuorovaikutusta lapsiperheissä. Analyysi keskittyy vanhempien tuottamiin lykkäysvuoroihin (esim. *oota, oota hetki, hetkinen* tai *kohta*) vastauksena lasten avunvärväyksiin (esim. *minulle mehua äiti*). Tutkimusmenetelminä käytetään multimodaalista keskusteluanalyysiä ja vuorovaikutuslingvistiikkaa. Aineistona on viidessä lapsiperheessä kuvattu videoaineisto, josta on kerätty 41 lykkäysvuoron kokoelma. Vanhempien tuottamat lykkäykset esiintyvät useimmiten niin sanotuissa monitoimintatilanteissa eli tilanteissa, joissa vanhemmat tekevät jotain muuta samalla, kun lapsi värvää heitä apuun. Artikkelin analyysi jakaantuu kahteen osaan, joista ensimmäisessä tutkitaan, minkälaisiin vuoroihin lykkäykset vastaavat. Analyysi osoittaa, että vanhempien lykkäykset esiintyvät lasten pyyntöjen, ilmoitusvuorojen ja sanattoman ääntelyn (esim. itkun) jälkeen; näiden vuorojen avulla lapset värväävät aikuista apuun tai pyytävät häneltä jotain. Lykkäyksillä siirretään avunvärväyksiin vastaaminen tulevaisuuteen. Lykkäykset eivät siis ole odotettu jälkijäsen, joten ne rikkovat toiminnan edistämisen odotuksenmukaisuutta. Analyysi osoittaa myös, että lykkäykset tekevät kahta asiaa samanaikaisesti: ne siirtävät odotuksenmukaista toimintaa myöhemmäksi ja jäsentävät monitoimintaa. Niiden avulla myös neuvotellaan toimintojen (tärkeys)järjestyksestä.

Toisessa analyysisosassa pureudutaan lykkäysvuorojen kielellisiin rakenteisiin ja pohditaan niiden kiteytyntyyttä luonnetta. Osa lykkäysvuoroista on minimaalisia (esim. lykkäykset *kohta* ja *no ootappa hetki*), kun taas osassa kielennetään meneillään olevasta tilanteesta enemmän: joko aikuisen senhetkinen toiminta (esim. *joo ootakko mä otan Jonilta*), lapsen pyytämä toiminta (esim. *joo mää kohta pue sut*) tai nämä molemmat. Artikkelissa esitetään, että lykkäysvuorot muodostavat sekä vahvasti että osittain kiteytyneitä ilmauksia. Eri kiteytyneisyyden vahvuudella on yhteys lapsen tilanteessa tapahtuvaan sosiaalistamiseen sekä lykkäysvuoron tuottajan selontekovelvollisuuteen suhteessa lykättävään toimintaan. Lykkäysten muoto ei siis motivoidu edellisestä vuorosta (kuten jälkijäsenissä) vaan lykkäyksen tuottajan näkökulmasta ja orientaatiosta meneillään olevaan tilanteeseen.

Kirjoittajien yhteystiedot:

Anna Vatanen: etunimi.sukunimi@helsinki.fi

Pentti Haddington: etunimi.sukunimi@oulu.fi

Anna Vatanen on suomen kielen dosentti ja tutkija Helsingin yliopistossa sekä tutkija Oulun yliopistossa. Pentti Haddington on englannin kielen ja vuorovaikutuksen professori Oulun yliopistossa.